

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

**Εργοθεραπεία, Εντατική Αλληλεπίδραση και Αισθητηριακή
Επεξεργασία σε Παιδιά με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Μελέτη
περίπτωσης**

Ειρήνη Κυτίδου

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αικατερίνη Κατσιάνα

Πτολεμαΐδα, Ιούνιος 2023

UNIVERSITY OF WESTERN MACEDONIA
SCHOOL OF HEALTH SCIENCES
DEPARTMENT OF OCCUPATIONAL THERAPY

**Occupational Therapy, Intensive Interaction and Sensory
Processing in Children with Autism Spectrum Disorder: A Case
Study**

Eirini Kytidou

THESIS

Supervisor: Aikaterini Katsiana

Ptolemaida, June 2023

Δήλωση περί Πνευματικών Δικαιωμάτων

Δηλώνω ρητά ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «**Εργοθεραπεία, εντατική αλληλεπίδραση και αισθητηριακή επεξεργασία σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος: Μελέτη περίπτωσης**» έχει εκπονηθεί στο Τμήμα Εργοθεραπείας της Σχολής Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, υπό την επίβλεψη της Επίκουρης Καθηγήτριας του Τμήματος, Αικατερίνης Κατσιάνα, και συνιστά έργο πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου όσο και του Ιδρύματος. Βεβαιώνω δε ότι η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν προσβάλλει καμίας μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους.

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται σαφώς τόσο στο κείμενο όσο και στη βιβλιογραφία, ενώ κάθε εξωτερική βοήθεια, εφόσον υπήρξε, αναγνωρίζεται ρητά. Οι όποιες πηγές χρησιμοποιήθηκαν για την άντληση δεδομένων, ιδεών ή/και αρχείων, είτε αυτούσιων είτε παραφρασμένων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο σύνολό τους εντός του κειμένου με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή των συγγραφέων, του εκδοτικού οίκου ή του περιοδικού, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολόκληρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικούς σκοπούς. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν στη χρήση της εργασίας για

κερδοσκοπικούς λόγους θα πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο. Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Εργοθεραπείας της Σχολής Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Πτολεμαΐδα, Ιούνιος 2023

Η δηλούσα

Copyright © Ειρήνη Κυτίδου

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

1. Αικατερίνη Κατσιάνα,

Επίκουρη Καθηγήτρια,

Τμήμα Εργοθεραπείας Π.Δ.Μ.,

Επιβλέπουσα

2. Ιωάννης Βεντούλης,

Επίκουρος Καθηγητής,

Τμήμα Εργοθεραπείας Π.Δ.Μ.

3. Κωνσταντίνος Γεωργίου,

Διδάσκων ΕΛΚΕ,

Τμήμα Εργοθεραπείας Π.Δ.Μ.

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εργοθεραπείας, του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση της εργασίας και ιδιαίτερα την Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Εργοθεραπείας και επιβλέπουσα της πτυχιακής μου εργασίας κ. Κατσιάνα Αικατερίνη, για τη συνεισφορά, τη στήριξη και την καθοδήγησή της, καθώς επίσης και για τον πολύτιμο χρόνο που αφιέρωσε, καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της προσπάθειας. Ευχαριστώ τον επόπτη της κλινικής μου άσκησης, κύριο Μπλιούμη Κ. για τη σημαντική του συμβολή κατά την εκπόνηση της κλινικής μου άσκησης. Ακόμη, ευχαριστώ όλους μου τους καθηγητές που αποτέλεσαν για εμένα αστείρευτη πηγή γνώσης όλα αυτά τα χρόνια. Ευχαριστώ φυσικά και όλους τους συμφοιτητές και ειδικότερα τη Ζηλακάκη Π., καθώς και την οικογένειά μου, που με έχουν στηρίξει σε κάθε μου βήμα στη φοιτητική μου εξέλιξη.

Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ, στον κύριο Τριανταφυλλίδη Ν., εργοθεραπευτή του κέντρου παρέμβασης και θεραπείας «Επί Κοινωνώ» στη Θεσσαλονίκη, ο οποίος αποτέλεσε ακρογωνιαίο λίθο στη διεξαγωγή της μελέτης περίπτωσης, καθώς κατά τη διάρκεια της κλινικής μου άσκησης, μου επέτρεψε να συλλέξω τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε να μπορέσω να εκπονήσω την πτυχιακή μου εργασία. Ευχαριστώ τον κ. Αργυρόπουλο Φ., εργοθεραπευτή, για τις συμβουλές του στη διάρκεια των συνεδριών, καθώς και κατά τη συλλογή πληροφοριών για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, στη μελέτη περίπτωσης. Τέλος, ένα ακόμη μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένεια του παιδιού που επέλεξα για τη μελέτη περίπτωσης, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και που μου επέτρεψε τη συνεργασία με το παιδί τους για να ολοκληρωθεί η μελέτη περίπτωσης.

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT.....	2
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ (ΔΑΦ).....	6
Διαγνωστικά Κριτήρια Διαταραχής Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) σύμφωνα με το Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο Ψυχικών Διαταραχών, Πέμπτη Έκδοση [Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM - V)].....	6
Ταξινόμηση Ψυχικών Διαταραχών και Διαταραχών Συμπεριφοράς, 11 ^η Έκδοση [International Statistical Classification of Mental and Behavioural Disorders – 11 th edition (ICD-11)].....	8
Επιδημιολογικά στοιχεία των ΔΑΦ	9
Άτυπος αυτισμός (F84.1)	11
ΕΝΤΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ	12
Εντατική Αλληλεπίδραση (Intensive Interaction).....	12
Εντατική Αλληλεπίδραση: Η προσέγγιση.....	14
Σε ποιους απευθύνεται η Ε.Α.....	15
Πως λειτουργεί η Ε.Α.....	17
Αρχές Αλληλεπίδρασης μεταξύ γονιού και βρέφους.....	18
<i>Διαθεσιμότητα φροντιστή</i>	<i>18</i>
<i>Ευχαρίστηση/ Απόλαυση.....</i>	<i>19</i>
<i>Δίνεται στο βρέφος η πρωτοβουλία</i>	<i>19</i>
<i>Ανταπόκριση φροντιστή.....</i>	<i>20</i>
<i>Δημιουργία και επανάληψη οικείων δραστηριοτήτων</i>	<i>20</i>
<i>Επέκταση (extending).....</i>	<i>21</i>
<i>Εναλλαγή σειράς</i>	<i>22</i>
<i>Παύση (pausing)</i>	<i>22</i>
Ε.Α. και ΔΑΦ.....	24
ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.....	27
Αισθητηριακή Επεξεργασία και Αισθητηριακό Προφίλ (SP-Gr).....	27
<i>Τομείς, Παράγοντες και Τεταρτημόρια SP-Gr.....</i>	<i>30</i>
ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ [Occupational Therapy Practice Framework – 4 (OTPF - 4)]	35
Occupational Therapy Practice Framework - 4 (OTPF - 4).....	35
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ.....	38

Σωματοαισθητικό παιχνίδι.....	38
Το πρωτόκολλο Wilbarger	40
Άλλες Τεχνικές παροχής αισθητηριακών ερεθισμάτων	43
Διαδραστικά Παιχνίδια	44
Επιτελικές Λειτουργίες [Executive Functions (EF)] και Αισθητηριακή Επεξεργασία..	46
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ.....	48
Έγκριση Επιτροπής Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας	48
Μεθοδολογία.....	48
Μελέτη Περίπτωσης.....	50
<i>Εργοθεραπευτική Αξιολόγηση</i>	<i>50</i>
<i>Στόχοι Μελέτης</i>	<i>52</i>
<i>Αποτελέσματα κλινικών παρατηρήσεων αναφορικά με την Εντατική Αλληλεπίδραση. 52</i>	
<i>Αποτελέσματα του Greek Sensory Profile 1^{ης} αξιολόγησης (19/4/2023)</i>	<i>54</i>
<i>Αποτελέσματα του Greek Sensory Profile 2^{ης} αξιολόγησης (18/5/2023)</i>	<i>56</i>
Συζήτηση.....	60
Συμπέρασμα	66
Περιορισμοί.....	66
Προτάσεις για μελλοντική έρευνα και κλινικές προεκτάσεις	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	68
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	74
Παράρτημα Α: Ελληνική Προσαρμογή Αισθητηριακού Προφίλ	75

Κατάλογος πινάκων

<u>Πίνακας 1: Κριτήρια για τη διάγνωση της ΔΑΦ (DSM-V)</u>	7
<u>Πίνακας 2: Βασικές αρχές επικοινωνίας</u>	16
<u>Πίνακας 3: Βασικές αρχές αλληλεπίδρασης φροντιστών με βρέφη</u>	17
<u>Πίνακας 4: Βασικές αρχές αλληλεπίδρασης</u>	23
<u>Πίνακας 5: Παράγοντες τεταρτημοριών ανάλογα με τη νευρολογική ουδό και τη συμπεριφορική αντίδραση</u>	30
<u>Πίνακας 6: Τομείς Αισθητηριακού Προφίλ</u>	33
<u>Πίνακας 7: Παράγοντες Αισθητηριακού Προφίλ</u>	33

Κατάλογος γραφημάτων

<u>Γράφημα 1: Παράγοντες κινδύνου για τη ΔΑΦ</u>	10
--	----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία διερευνάται η εντατική αλληλεπίδραση, μια νατουραλιστική προσέγγιση επικοινωνίας, και η προσέγγιση της αισθητηριακής επεξεργασίας, κατά τη διάρκεια εργοθεραπευτικών συνεδριών σε μια μελέτη περίπτωσης, η οποία αφορά ένα παιδί με διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ). Δίνεται έμφαση στη διαδικασία του πλάνου παρέμβασης και αναλύονται τα αποτελέσματα που προκύπτουν, από την εντατική αλληλεπίδραση, όσον αφορά την επικοινωνία, και από την χορήγηση του αξιολογητικού εργαλείου, Greek Sensory Profile [Ελληνικού Αισθητηριακού Προφίλ (SP-Gr)], σε δύο χρονικές στιγμές με διαφορά ενός μήνα, όσον αφορά την αισθητηριακή επεξεργασία. Από ότι φαίνεται από τα αποτελέσματα υπάρχει βελτίωση στην επικοινωνία του παιδιού της μελέτης περίπτωσης, μέσω της εντατικής αλληλεπίδρασης και σε ορισμένους τομείς, παράγοντες και τεταρτημόρια της αισθητηριακής επεξεργασίας, μέσω του αισθητηριακού προφίλ και συνεπώς, στη στοχοθεσία του εργοθεραπευτικού προγράμματος, όσον αφορά την αισθητηριακή επεξεργασία. Ωστόσο, απαιτείται περαιτέρω μελέτη σε μεγαλύτερο πληθυσμό όσον αφορά τις παραπάνω μεταβλητές για τη γενίκευση των συμπερασμάτων. Τέλος, προτείνεται περαιτέρω έρευνα όσον αφορά την προσέγγιση της εντατικής αλληλεπίδρασης και τις αισθητηριακές προσεγγίσεις που θα είναι βέλτιστες σε παιδιά με ΔΑΦ, όπως και όσον αφορά την αλληλεπίδραση μεταξύ των αισθητηριακών προσεγγίσεων και της εντατικής αλληλεπίδρασης.

Λέξεις κλειδιά: εργοθεραπεία, διαταραχή αυτιστικού φάσματος, εντατική αλληλεπίδραση, αισθητηριακή επεξεργασία, μελέτη περίπτωσης

ABSTRACT

The present thesis has been conducted in order to examine the intensive interaction, a naturalistic communication approach, and sensory processing approaches, during occupational therapy sessions on a case study, regarding a child with autism spectrum disorder (ASD). The emphasis is on the intervention plan and the results of this case study will be coming from the intensive interaction, as far as the communication is concerned, and the implication of a clinical evaluation tool, the Greek Sensory Profile (SP-Gr), in two different times, with a one-month space time gap, as far as the sensory processing is concerned. The results clearly indicate a) improvement in the areas of communication, of the child referring to in this case study, due to the intensive interaction approach, b) changes in specific sections, factors and quadrants of sensory processing, through the sensory profile and c) positive outcomes in the occupational therapy program. However, further research is needed into larger population samples, whilst examining the same variables to produce generalizable results. Finally, further research is recommended regarding the intensive interaction approach and sensory processing approaches that would be the best fit for children with ASD, as well as regarding the interaction between sensory processing interventions and intensive interaction.

Keywords: occupational therapy, autism spectrum disorder, intensive interaction, sensory processing, case study

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΑΦ	Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος
DPPT	Deep Pressure Proprioceptive Technique
DSM-V	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – V
ΕΑ	Εντατική Αλληλεπίδραση
ΕF	Executive Functions
ICD-11	International Classification of Diseases – 11
OTPF-4	Occupational Therapy Practice Framework – 4
SIT	Sensory Integration Therapy
SP-Gr	Sensory Profile Greek
SPD	Sensory Processing Disorder

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παιδιατρική εργοθεραπεία προωθεί την ενσωμάτωση και συμμετοχή των παιδιών στους ρόλους της καθημερινής τους ζωής. Σε αυτούς τους ρόλους σημαντικές πτυχές αποτελούν η ανάπτυξη της προσωπικής ανεξαρτησίας, η παραγωγικότητα και η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες παιχνιδιού και χαλάρωσης. Σύμφωνα με τους Novak & Honan (2019), η αδυναμία συμμετοχής τους σε αυτές τις δραστηριότητες λόγω ασθένειας, αναπηρίας ή μειωμένων δεξιοτήτων, μπορεί να οδηγήσει σε περιθωριοποίηση, κοινωνική απομόνωση και χαμηλή αυτοεκτίμηση. Οι εργοθεραπευτές επιλέγουν τις παρεμβάσεις για τα παιδιά, βασιζόμενοι στην ανάλυση της εκτέλεσής τους στους ρόλους καθημερινής ζωής, στο πως επηρεάζεται η εκτέλεση αυτή από την αναπηρία τους και πως το περιβάλλον υποστηρίζει ή περιορίζει την εκτέλεσή τους.

Σύμφωνα με το DSM-V, (American Psychiatric Association [APA], 2013), η διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ) είναι μια πολύπλοκη νευρολογική αναπτυξιακή διαταραχή, στην οποία τα συμπτώματα εκδηλώνονται στην πρώιμη παιδική ηλικία. Τα παιδιά με ΔΑΦ λαμβάνουν παιδιατρική εργοθεραπευτική παρέμβαση, έπειτα από τη διάγνωση τους.

Μια πολύτιμη προσέγγιση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην εργοθεραπευτική παρέμβαση, είναι η εντατική αλληλεπίδραση. Η εντατική αλληλεπίδραση (E.A.) είναι μία νατουραλιστική αναπτυξιακή προσέγγιση, η οποία στοχεύει στη διευκόλυνση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των ατόμων με ποικίλες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Tee & Reed, 2016). Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η εφαρμογή των αρχών της E.A. σε συνεδρίες παιδιατρικής εργοθεραπείας και του αντίκτυπού της στην επικοινωνία, και η εφαρμογή προσεγγίσεων αισθητηριακής παρέμβασης, σε ένα παιδί με άτυπο αυτισμό, με

πληροφορίες που συλλέχθηκαν μέσω παρατήρησης κατά τη διάρκεια κλινικής άσκησης σε ένα κέντρο ειδικών θεραπειών. Για τη διερεύνηση της αισθητηριακής επεξεργασίας και τον αντίκτυπο των αισθητηριακών παρεμβάσεων χρησιμοποιήθηκε η ελληνική προσαρμογή του ερωτηματολογίου "Αισθητηριακό Προφίλ" (SP-Gr), (Katsiana et al., 2020), το οποίο χορηγήθηκε δύο φορές σε διάστημα ενός μήνα, ώστε να ανιχνευτούν οι διαφορές πριν και μετά τις παρεμβάσεις.

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ (ΔΑΦ)

Διαγνωστικά Κριτήρια Διαταραχής Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) σύμφωνα με το Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο Ψυχικών Διαταραχών, Πέμπτη Έκδοση [Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM - V)]

Σύμφωνα με το Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο Ψυχικών Διαταραχών, - Πέμπτη Έκδοση- [DSM-V] (American Psychiatric Association [APA], 2013), τα διαγνωστικά κριτήρια της ΔΑΦ, είναι η εγκατεστημένη αδυναμία στην αμοιβαία κοινωνική επικοινωνία και αλληλεπίδραση (κριτήριο α), και τα περιοριστικά, επαναλαμβανόμενα συμπεριφορικά μοτίβα, ενδιαφέροντα ή δραστηριότητες (κριτήριο β). Αυτά τα συμπτώματα είναι παρόντα από την πρώιμη παιδική ζωή και περιορίζουν την καθημερινή λειτουργικότητα (κριτήρια γ και δ), όπως φαίνεται στον πίνακα 1. Το στάδιο στο οποίο γίνεται ορατή η δυσλειτουργία, ποικίλει ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του ατόμου και του περιβάλλοντός του. Ο όρος φάσμα, οφείλεται στη μεγάλη ποικιλία λόγω της σοβαρότητας της αυτιστικής κατάστασης, του αναπτυξιακού επιπέδου και της χρονολογικής ηλικίας.

Η ΔΑΦ εμπερικλείει διαταραχές που προηγουμένως αναφέρονταν ως: πρώιμος βρεφικός αυτισμός, παιδικός αυτισμός, αυτισμός Kanner (χαμηλής λειτουργικότητας), αυτισμός υψηλής λειτουργικότητας, άτυπος αυτισμός, διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή μη προσδιοριζόμενη αλλιώς, παιδική αποδιοργανωτικής διαταραχή, σύνδρομο Asperger (American Psychiatric Association [APA], 2013).

Πίνακας 1*Κριτήρια για τη διάγνωση της ΔΑΦ (DSM-V)*

Τομέας κοινωνικής επικοινωνίας & αλληλεπίδρασης	Τομέας επαναλαμβανόμενης & περιοριστικής συμπεριφοράς
<p>Ελλείψεις στην κοινωνικό συναισθηματική αμοιβαιότητα:</p> <p>Ανισορροπία στην κοινωνική προσέγγιση</p> <p>Αποτυχία στην συζήτηση για συγκεκριμένο θέμα</p> <p>Μειωμένος διαμοιρασμός ενδιαφερόντων, συναισθημάτων, στοργής και απόκρισης</p> <p>Πλήρης έλλειψη έναρξης κοινωνικής αλληλεπίδρασης</p> <p>Ελλείψεις στις μη- λεκτικές επικοινωνιακές συμπεριφορές:</p> <p>Φτωχή ολοκλήρωση λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας</p> <p>Μη φυσιολογική οπτική επαφή και γλώσσα σώματος</p> <p>Δυσκολία στην κατανόηση και τη χρήση της μη λεκτικής επικοινωνίας</p> <p>Παντελής έλλειψη εκφράσεων προσώπου και χειρονομιών</p>	<p>Στερεοτυπικός ή επαναλαμβανόμενος λόγος, μηχανικές κινήσεις ή χρήση αντικειμένων:</p> <p>Απλά κινητικά στερεότυπα</p> <p>Ηχολαλία</p> <p>Επαναλαμβανόμενη χρήση αντικειμένων</p> <p>Ιδιότυπες φράσεις</p> <p>Υπερβολική προσκόλληση σε ρουτίνες, τελετουργικά μοτίβα συμπεριφοράς:</p> <p>Υπερβολική αντίσταση στην αλλαγή, όπως στα κινητικά τελετουργικά</p> <p>Επιμονή σε ίδιες διαδρομές ή τροφές</p> <p>Επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις ή ακραία δυσφορία σε μικρές αλλαγές</p>
<p>Ελλείμματα στην ανάπτυξη και διατήρηση σχέσεων:</p> <p>Δυσκολία στο να κάνει φίλους</p> <p>Προφανής απουσία ενδιαφέροντος στους ανθρώπους</p> <p>Δυσκολίες στην προσαρμογή συμπεριφοράς, ώστε να ταιριάζει σε διαφορετικές καταστάσεις</p>	<p>Υψηλά περιορισμένα, σταθερά ενδιαφέροντα, τα οποία είναι ασυνήθιστα σε ένταση ή εστίαση:</p> <p>Ισχυρή προσκόλληση σε και/ή απασχόληση με περίεργα αντικείμενα</p> <p>Εξαιρετικά περιορισμένα ή συντηρητικά ενδιαφέροντα</p> <p>Υπέρ- ή υπό αντιδραστικότητα σε αισθητηριακά εισερχόμενα</p> <p>Ασυνήθιστη περιέργεια σε αισθητηριακές πτυχές του</p>

περιβάλλοντος
 Προφανής αδιαφορία
 στη ζέστη/ πόνο/ κρύο
 Δυσμενής αντίδραση σε
 συγκεκριμένους ήχους ή υφές
 Υπερβολική όσφρηση ή
 αφή αντικειμένων
 Γοητεία από φώτα ή
 περιστρεφόμενα αντικείμενα

Προσαρμοσμένο από American Psychiatric Association, (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed. American Psychiatric Association. Joon, P., Kumar, A. & Parle, M. (2021). What is autism? Pharmacological Reports. <https://doi.org/10.1007/s43440-021-00244-0>.

Ταξινόμηση Ψυχικών Διαταραχών και Διαταραχών Συμπεριφοράς, 11^η Έκδοση [International Statistical Classification of Mental and Behavioural Disorders – 11th edition (ICD-11)]

Στην Ταξινόμηση ψυχικών διαταραχών και διαταραχών συμπεριφοράς- 11^η έκδοση [ICD-11] (World Health Organization [WHO], 2021), η ΔΑΦ συγκαταλέγεται στις «νευροαναπτυξιακές διαταραχές». Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, ως ηλικία εμφάνισης της ΔΑΦ αναφέρεται η πρώιμη αναπτυξιακή περίοδος, χωρίς να προσδιορίζεται όπως πριν, η έναρξη πριν την ηλικία των τριών (3) ετών (Harrison et al., 2021). Σε μεγάλο βαθμό, ποικίλες αλλαγές στο ICD-11 (World Health Organization [WHO], 2021), σε επίπεδο ταξινόμησης και σε επίπεδο περιγραφής της διαταραχής, παρουσιάζουν μεγαλύτερη συμφωνία με το DSM-V. Το DSM-V (American Psychiatric Association [APA], 2013) θεωρείται «Ο χρυσός κανόνας στη διάγνωση των ΔΑΦ» και οι κατευθυντήριες γραμμές του ICD-11 (World health Organization [WHO], 2021) αντιγράφουν στενά την προσέγγιση του DSM-V, αλλά ξεχωρίζουν τον αυτισμό με και χωρίς νοητικές αναπηρίες (Harrison et al., 2021).

Ο όρος «νευροαναπτυξιακές διαταραχές», αναφέρεται σε μια κατηγορία διαταραχών που παρουσιάζει πρώιμη έναρξη, επιδρά στη γνωστική, αλλά και στην

κοινωνικό-επικοινωνιακή ανάπτυξη, έχει πολύ-παραγοντική προέλευση, επιδεικνύει σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα φύλα, όπου τα αγόρια επηρεάζονται πιο συχνά από τα κορίτσια και τέλος, εμφανίζεται μια χρόνια πορεία με δυσκολίες, οι οποίες διαρκούν σε όλη τη ζωή του ατόμου (Thapar et al., 2017).

Εν κατακλείδι, σημαντικό είναι να γίνει αντιληπτό το γεγονός ότι, αυτό που διακρίνει τη ΔΑΦ από άλλες αναπτυξιακές διαταραχές είναι η απόκλιση κι όχι η καθυστερημένη ανάπτυξη (Joon et al., 2021).

Επιδημιολογικά στοιχεία των ΔΑΦ

Αρχικά, πρέπει να αναφερθεί, η αιτιολογία της ΔΑΦ είναι ασαφής, αλλά υπάρχουν ποικίλες έρευνες οι οποίες υποστηρίζουν γενετικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως φαίνεται στο γράφημα 1 (Thapar et al., 2017).

Γράφημα 1

Παράγοντες κινδύνου για τη ΔΑΦ

Προσαρμοσμένο από Thapar, A., Cooper, M. & Rutter, M. (2017).

Neurodevelopmental disorders. Lancet Psychiatric, 4(4), 339–346.

Ένα στα 59 παιδιά διαγιγνώσκονται με ΔΑΦ και επίσης, είναι 4 φορές πιο πιθανή ως διαταραχή, στα αγόρια από ότι στα κορίτσια. Η ΔΑΦ επηρεάζει άτομα από όλες τις φυλές, εθνικότητες και κοινωνικό-οικονομικές τάξεις και εμφανίζουν υψηλή πιθανότητα συννοσηρότητας με άλλες αναπτυξιακές (83%) ή ψυχιατρικές διαταραχές (10%) (Thapar et al., 2017).

Τέλος, η μέση ηλικία διάγνωσης προσδιορίζεται στα 5 έτη· ωστόσο, πρώιμα

σημάδια μπορούν να παρατηρηθούν και στη βρεφική ηλικία. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται η φτωχή βλεμματική επαφή, η έλλειψη οπτικής παρακολούθησης, η έλλειψη προσανατολισμού στο όνομά τους, οι ελάχιστες ικανότητες μίμησης, η απουσία του κοινωνικού ενδιαφέροντος και ο περιορισμένος λόγος (Kodak & Bergmann., 2020).

Άτυπος αυτισμός (F84.1)

Ο άτυπος αυτισμός συχνά περιγράφεται ως διάγνωση κάτω από το κατώτατο όριο, παρουσιάζοντας ορισμένα γνωρίσματα της ΔΑΦ, τα οποία δεν επαρκούν για να γίνει σαφής διάγνωση της διαταραχής, με βάση τα κριτήρια του παιδικού αυτισμού. Εναλλακτικά, μπορεί να διαγνωσθεί άτυπος αυτισμός όταν υπάρχει καθυστερημένη έναρξη της συμπτωματολογίας. Ο άτυπος αυτισμός [όπως ορίζεται από το ICD-10 (World Health Organization [WHO], 1993) θεωρείται ισοδύναμος με τη διαγνωστική κατηγορία DSM-IV-TR (American Psychiatric Association [APA], 2000) της διάχυτης αναπτυξιακής διαταραχής που δεν έχει οριστεί διαφορετικά (Gray K., 2018).

ΕΝΤΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ

Εντατική Αλληλεπίδραση (Intensive Interaction)

Πρωτίστως, η Εντατική Αλληλεπίδραση (Ε.Α.) είναι μία νατουραλιστική τεχνική επικοινωνίας για άτομα που δε χρησιμοποιούν λέξεις, όπως για παράδειγμα για άτομα με σοβαρές και πολλαπλές νοητικές αναπηρίες ή άτομα με ΔΑΦ. Αποτελεί μια προσέγγιση μάθησης και ενασχόλησης με άτομα με μαθησιακές δυσκολίες που στοχεύει συγκεκριμένα στη διευκόλυνση της ανάπτυξης των πιο θεμελιωδών κοινωνικών και επικοινωνιακών ικανοτήτων (Nind, 1999).

Αυτή η προσέγγιση χρησιμοποιεί προλεκτικές επικοινωνιακές τεχνικές, όπως την ανταποκρινόμενη βλεμματική επαφή, τις εκφράσεις προσώπου, τον κατοπτρισμό του λόγου (vocal mirroring) και τις συλλογικές δραστηριότητες. Όπως μια μητέρα θα προσπαθούσε να μιμηθεί και να συνομιλήσει με το βρέφος, μέσω εναλλαγής σειράς (turn-take), ο θεραπευτής που χρησιμοποιεί την Ε.Α., επιδιώκει την παραγωγή μιμήσεων, μέσω κοινά απολαυστικών παιχνιδιών, με σκοπό να αναπτύξει μια σχέση με το συγκεκριμένο άτομο (Hutchinson & Bodicoat, 2015).

Η Ε.Α. φαίνεται να είναι αποτελεσματική σε συμπεριφορές κοινωνικής αλληλεπίδρασης και αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους, σε αυτό-τραυματικές, αλλά και σε στερεοτυπικές συμπεριφορές. Στην κοινωνική αλληλεπίδραση αναφέρονται 8 δείκτες κοινωνικής συμπεριφοράς, οι οποίοι είναι οι μη αλληλεπιδραστικές συμπεριφορές, η οπτική επαφή στο πρόσωπο, το χαρούμενο/ γελαστό πρόσωπο, η αμοιβαία κοινωνική σωματική επαφή, η βλεμματική επαφή, η συλλογική δραστηριότητα, η τυχαία φωνοποίηση και η εμπλοκή (Nind, 1996).

Στη μελέτη της Nind (1996), όπου συμμετείχαν 6 ενήλικες με χαμηλές επικοινωνιακές ικανότητες, αναφέρεται πως όλοι τους βελτιώθηκαν στους τομείς της

κοινωνικότητας και της επικοινωνίας. Στη μελέτη των Zeedyk et al. (2009), στην οποία οι συμμετέχοντες βιντεοσκοπήθηκαν, οι "συμπεριφορές τους κωδικοποιήθηκαν και τα αποτελέσματά τους συνοψίστηκαν στο σκορ «εμπλοκής»". Όλοι οι συμμετέχοντες εμφάνισαν βελτίωση στην «εμπλοκή» κατά την παρέμβαση.

Στη μελέτη των Αργυροπούλου και Παπούδη (2012), καταγράφηκαν οι «πρωτοβουλίες» ενός παιδιού και ενός συνομηλίκου του, στις αλληλεπιδράσεις και τις επακόλουθες αντιδράσεις. Η ταυτόχρονη αύξηση και μείωση των πρωτοβουλιών του παιδιού με την εισαγωγή και την απόσυρση της παρέμβασης, παρείχε ισχυρή υποστήριξη στην υπευθυνότητα της παρέμβασης για την αύξηση της ποσότητας των πρωτοβουλιών. Οι θετικές αποκρίσεις και των δύο παιδιών δεν μειώθηκαν μετά την απόσυρση της παρέμβασης. Έτσι, περιορίζεται ο βαθμός υπευθυνότητας της παρέμβασης, ο οποίος υποδεικνύει πως η αύξηση των θετικών αποκρίσεων (αντιδράσεων) μπορούν να συνδεθούν αντικειμενικά με την παρέμβαση. Οι συγγραφείς υποθέτουν πως οι αυξημένες θετικές αποκρίσεις διατηρήθηκαν λόγω της σχέσης που είχαν οικοδομήσει τα παιδιά με την πάροδο των συνεδριών.

Η Ε.Α. φαίνεται να έχει θετικό αντίκτυπο στις επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, σύμφωνα με τους Nind & Kellett (2002), εφόσον τις ελαττώνει, ποιοτικά και ποσοτικά, καθώς οι συμμετέχοντες επιλέγουν να διοχετεύσουν το χρόνο τους στην ενασχόληση με δραστηριότητες στοχευμένες σε άλλους παρά σε αυτόκατευθυνόμενες δραστηριότητες. Επίσης, οι δύο ερευνητές επισημαίνουν αλλαγές στην ποιότητα, παρά στην ποσότητα της στερεοτυπίας, για τους συμμετέχοντες όπου η μείωση δεν ήταν τόσο εμφανής.

Εντατική Αλληλεπίδραση: Η προσέγγιση

Η Ε.Α. βασίζεται στο μοντέλο αλληλεπίδρασης φροντιστή- βρέφους και εφαρμόζει την διασκεδαστική προσέγγιση του φροντιστή, μέσω του παιχνιδιού, στην αλληλεπιδραστική διαδικασία. Σκοπός είναι να πραγματοποιηθεί εφαρμογή των γνωστών βασικών στοιχείων εκμάθησης των προτύπων της κοινωνικότητας και της επικοινωνίας στη βρεφική ηλικία, πάνω στα οποία χτίζεται το μοντέλο διδασκαλίας. Αυτό οδηγεί στη χρήση ενός συνδυασμού ενστικτωδών (διαισθητικών) διαδικασιών (να μαθαίνουν τα βρέφη πως να επικοινωνούν αυθόρμητα) και ευφυούς μίμησης (intelligent reflection). Σε καμία περίπτωση δε γίνεται προσπάθεια αντικατάστασης του γονέα ή ισοφάρισης των χαμένων εμπειριών και τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες προσεγγίζονται σύμφωνα με τις αναπτυξιακές τους ανάγκες (Nind, 1999).

Η Ε.Α. διαφέρει από πολλές άλλες πρώιμες παρεμβάσεις που εστιάζουν στην αλληλεπιδραστική διαδικασία, καθώς δε στοχεύει σε συγκεκριμένες χρήσιμες αλληλεπιδραστικές συμπεριφορές, αλλά προσπαθεί να επιτρέψει στους θεραπευτές να υιοθετήσουν ένα ολικό, γαλουχητικό, διευκολυντικό πλαίσιο για αλληλεπίδραση (Nind, 1999).

Πιο συγκεκριμένα, στην Ε.Α., ο θεραπευτής ξεκινά μαθαίνοντας αντιληπτικά και γνωστικά τον μαθητευόμενο, παρατηρώντας τα είδη των αλληλεπιδράσεων που μπορεί να είναι απολαυστικά, δοκιμάζοντας διάφορες δραστηριότητες και ρυθμούς, εργαζόμενος προς μία πρώιμη οικοδόμηση σχέσης. Αυτό αναπτύσσεται μέσα σε ένα γνώριμο ρεπερτόριο κοινά απολαυστικών αλληλεπιδραστικών παιχνιδιών και τελετουργικών ρουτινών βασισμένων στις προτιμήσεις του μαθητευόμενου (ατόμου, παιδιού) (Βογινδρούκας, 2010).

Οι αλληλεπιδράσεις γίνονται σταδιακά πιο εκλεπτυσμένες και αμοιβαίες και ο επωφελούμενος καθίσταται ικανός να λάβει έναν πιο ενεργό ρόλο. Κατά τη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων, ο θεραπευτής τροποποιεί τις διαπροσωπικές του συμπεριφορές (εκφράσεις προσώπου, γλώσσα σώματος, φωνητικές και βλεμματικές συμπεριφορές) για να προκαλέσει το ενδιαφέρον και το νόημα (προς τον εαυτό του). Αυτό συχνά σημαίνει να μιμείται πτυχές της συμπεριφοράς του παιδιού και να χρησιμοποιεί έναν πολύ απλούστερο γλωσσικό κώδικα (Nind, 1999).

Αρχικά, ο θεραπευτής χρησιμοποιεί προσεκτικά την παρατήρηση, την αναμονή και τον συγχρονισμό με τις δράσεις των παιδιών. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη συμμετοχή, με το να ακολουθεί συμπεριφορικά το παιδί ή χρησιμοποιώντας ποικίλες δραστηριότητες, χωρισμένες με χρονισμένες παύσεις, οι οποίες επιτρέπουν την επικοινωνία (Nind, 1999). Στη συνέχεια, ο ίδιος απαντά κατά περίπτωση στις συμπεριφορές του παιδιού, δημιουργώντας την αίσθηση, ότι οι δραστηριότητες καθοδηγούνται από το παιδί, στο οποίο δίνεται αξιοσημείωτος έλεγχος όσον αφορά το περιεχόμενο και τη διάρκεια. Τέλος, ο θεραπευτής επιδοκιμάζει την πρόθεση. Επαινεί τον μαθητευόμενο με σκέψεις, συναισθήματα, και προθέσεις, αποδίδοντας κοινωνικό νόημα στις πράξεις και αντιδρώντας σε συμπεριφορές, σαν να είχαν σκόπιμη και επικοινωνιακή σημασία (Nind, 1999).

Σε ανασκοπήσεις της βιβλιογραφίας, η έρευνα όσον αφορά την Ε.Α., φαίνεται να είναι περιορισμένη. Πιο συχνά φαίνεται να πραγματοποιούνται μελέτες περίπτωσης, καθώς η διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας θεωρείται δύσκολη (Nind, 1996).

Σε ποιους απευθύνεται η Ε.Α.

Οι λήπτες υπηρεσιών στους οποίους απευθύνεται αυτή η μέθοδος προσέγγισης δεν αποτελούν ένα ομοιογενές, εύκολα αναγνωρίσιμο σύνολο. Η Ε.Α. μπορεί να είναι χρήσιμη σε άτομα στο προγλωσσικό στάδιο (χωρίς την ικανότητα λόγου), άτομα δύσκολο να προσεγγιστούν (που προτιμούν να βρίσκονται μακριά από κάθε ανθρώπινη επαφή), άτομα με πολλαπλές, σοβαρές και κάθε τύπου αναπηρίες και άτομα με διαταραχές αυτιστικού φάσματος. Οι άνθρωποι αυτοί, έχουν ως κοινό σημείο τις μειωμένες ικανότητες επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης, συνοδευόμενες παράλληλα από δυσκολίες στη μάθηση, κίνηση και συμπεριφορά. Επίσης, η Ε.Α. απευθύνεται σε επωφελούμενους όλων των ηλικιών (Βοδινδρούκας, 2010).

Τέλος, στο κάθε άτομο που εφαρμόζεται η Ε.Α., θα παρουσιαστεί και μια άλλη πρόοδος. Το άτομο που συνηθίζει να είναι μόνο του σε μια άκρη του δωματίου και επικεντρώνεται σε έναν επαναλαμβανόμενο τύπο συμπεριφοράς, θα κάνει ένα πολύ σημαντικό βήμα, εάν κατορθώσει να «δραπετεύσει» από την απομόνωσή του και αρχίσει να ενδιαφέρεται για τους ανθρώπους γύρω του, απολαμβάνοντας την παρουσία τους έστω και για μερικά λεπτά. Είναι επίσης, πιθανό να μπορέσει να κάνει περισσότερα βήματα, αλλά και μόνο αυτό το επίτευγμα θα έχει πολύ θετική επίδραση στην καθημερινότητά του (Βογινδρούκας, 2010). Οι βασικές αρχές επικοινωνίας, σύμφωνα με την προσέγγιση της εντατικής αλληλεπίδρασης, φαίνονται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2

Βασικές αρχές επικοινωνίας

Χρήση και κατανόηση οπτικής επαφής
Χρήση των εκφράσεων του προσώπου
Κατανόηση των εκφράσεων του προσώπου

Βίωση απόλαυσης στην παροχή της προσοχής του ενός σε κάποιον άλλον
 Εναλλαγή σειράς στην ανταλλαγή των συμπεριφορών
 Χρήση και κατανόηση της σωματικής επαφής
 Χρήση και κατανόηση των χειρονομιών
 Κατανόηση όσον αφορά τη γλώσσα του σώματος
 Εστίαση στη συγκέντρωση και την παρακολούθηση του άλλου

Προσαρμοσμένο από Βογινδρούκας, Ι. (Επιμ.). (2010). Εντατική Αλληλεπίδραση (Intensive Interaction): ένας πρακτικός οδηγός για άτομα με επικοινωνιακές διαταραχές (μτφ. Δ. Μποζινάκη). Ταξιδευτής. (έτος έκδοσης πρωτότυπου 2001)

Πως λειτουργεί η Ε.Α

Ο πιο σημαντικός παράγοντας στην προσέγγιση της Ε.Α., είναι ο θεραπευτής. Ο θεραπευτής πρέπει αρχικά, να είναι χαλαρός, να βιώνει ευχάριστα τη διάδρασή του με το άτομο, να αφήσει μερικές από τις δεξιότητες επικοινωνίας που διαθέτει να τον καθοδηγήσουν και δεύτερον, πρέπει ταυτόχρονα να σκεφτεί προσεκτικά πως θα μπορέσει να αλληλεπιδράσει αποδοτικά με αυτό το άτομο, χρησιμοποιώντας κάποιες βασικές αρχές αλληλεπίδρασης που χρησιμοποιούν οι γονείς με τα βρέφη τους, όπως φαίνεται στον πίνακα 3 (Βογινδρούκας, 2010).

Πίνακας 3

Βασικές αρχές αλληλεπίδρασης φροντιστών με βρέφη

Δεν προτείνεται το άτομο	Είναι απαραίτητο το άτομο
Να υπερισχύει και να κατευθύνει	Να υπάρχει η διάθεση για πραγματοποίηση συζητήσεων στο επίπεδο κατανόησης του βρέφους
Να επιδιώκει την εμπλοκή του βρέφους σε δράσεις που δεν είναι αναπτυξιακά κατάλληλες	Να παρακολουθείτε συνεχώς το βρέφος για οποιαδήποτε ένδειξη ενδιαφέροντος ή ευχαρίστησης
Να μιλάει για γεγονότα που δεν	Να παρέχεται

αφορούν το βρέφος	ανταπόκριση στις αντιδράσεις του βρέφους και να του δίνετε η πρωτοβουλία
Να μιλάει με ολοκληρωμένες προτάσεις που συνήθως χρησιμοποιούν οι ενήλικες	Να επιδοκιμάζονται οι εκφράσεις του προσώπου και οι ήχοι με την ενεργή συμμετοχή ή τη μίμηση αυτών
Να δίνει οδηγίες και να απαιτεί	Να επιτρέπεται η συζήτηση να κυλά με απόλαυση των δράσεων του βρέφους
Να θέτει έναν συγκεκριμένο στόχο για συζήτηση και να διαμορφώνει πλάνα	Η κατεύθυνση να γίνεται με το ρυθμό του βρέφους, με τις απαραίτητες παύσεις
Κυρίως, να μην κάνει πράγματα ως ενήλικας, αναμένοντας το βρέφος να παρουσιάσει ενδιαφέρον	

Προσαρμοσμένο από Βογινδρούκας, Ι. (Επιμ.). (2010). Εντατική Αλληλεπίδραση (Intensive Interaction): ένας πρακτικός οδηγός για άτομα με επικοινωνιακές διαταραχές (μτφ. Δ. Μποζινάκη). Ταξιδευτής. (έτος έκδοσης πρωτότυπου 2001)

Αρχές Αλληλεπίδρασης μεταξύ γονιού και βρέφους

Διαθεσιμότητα φροντιστή

Αρχικά, ο τρόπος προσέγγισης που χρησιμοποιεί ο ενήλικας είναι να αποσπάσει το ενδιαφέρον και την προσοχή του ατόμου που διαθέτει περιορισμένες ικανότητες. Δηλαδή, ο στόχος με ένα βρέφος, είναι η συζήτηση να είναι απόλυτα αντιληπτή για εκείνο, ευχάριστη και ενδιαφέρουσα. Ένας βασικός τρόπος να επιτευχθεί αυτό, είναι η απόλυτη διαθεσιμότητα και η οικοδόμηση συζητήσεων σύμφωνα με τις δυνατότητες του βρέφους (Βογινδρούκας, 2010).

Αρκετά συχνά, η διαθεσιμότητα απέναντι στα βρέφη εκφράζεται με την

αυξημένη διοχέτευση χρόνου και προσοχής προς αυτά. Σε όλη αυτή τη διαδικασία πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν κάποια πολύ σημαντικά στοιχεία. Αρχικά, το πρόσωπό πρέπει να βρίσκεται στην κατάλληλη θέση ως προς το βρέφος, γιατί είναι πολύ σημαντικό για το ίδιο να βλέπει το πρόσωπο του ενήλικα. Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή, λοιπόν, στη σωστή θέση, η οποία θα επιτρέπει στο βρέφος να μπορεί να δει τον ενήλικα χωρίς να δυσκολεύεται. Όλα όσα συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της συζήτησης πρέπει να είναι ευχάριστα και κατανοητά για το βρέφος. Δε θα πρέπει να υπάρχει βιασύνη, αλλά αντίθετα να καταθέτεται προσπάθεια για να γίνει η κατάσταση όσο το δυνατό πιο χαλαρή και άνετη (Βογινδρούκας, 2010).

Ευχαρίστηση/ Απόλαυση

Έπειτα, η ευχαρίστηση αποτελεί μια κύρια αρχή που πρέπει να διέπει τη συμπεριφορά του ενήλικα. Είναι αναγκαίο και για το βρέφος και για τον ενήλικα να απολαμβάνουν την αλληλεπίδραση, ώστε να οδηγήσει σε επιτυχές αποτέλεσμα. Αυτή η αμοιβαία ευχαρίστηση που θα προκύψει από τη συζήτηση, ανακουφίζει το βρέφος και μπορεί να αισθανθεί ήρεμο και ασφαλές προσδίδοντας το κατάλληλο ενδιαφέρον στην όλη δραστηριότητα. Έτσι, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι ευχάριστη η διαδικασία της μάθησης για το βρέφος κι έτσι να θέλει να την επαναλάβει με τον άνθρωπο που βρίσκεται απέναντί του (Βογινδρούκας, 2010).

Δίνεται στο βρέφος η πρωτοβουλία

Ακόμη κι αν φαίνεται μη συνηθισμένο, στις διαδράσεις με ένα βρέφος, το άτομο που παίρνει τα ηνία, είναι το βρέφος. Θα μπορούσε ακόμη και να ειπωθεί πως οι ενήλικες απολαμβάνουν να είναι το αντικείμενο του παιχνιδιού του βρέφους. Το

βρέφος βρίσκει τον ενήλικα πολύ ενδιαφέροντα, κυρίως γιατί μπορεί να τον χρησιμοποιήσει ως «πηγή διαφόρων δραστηριοτήτων». Δοκιμάζει, λοιπόν, κάθε συμπεριφορά απέναντι στον ενήλικα για να δει τι αποτέλεσμα έχει. Οι ενήλικες αντιδρούν με έναν τρόπο πολύ ουσιώδη για τη διαδικασία της διάδρασης, ο οποίος είναι να ανταποκρίνονται σε ό,τι κάνει το βρέφος (Βογινδρούκας, 2010).

Ανταπόκριση φροντιστή

Με τον παραπάνω τρόπο, τα βρέφη μαθαίνουν να επικοινωνούν ταχύτατα, καθώς στη συγκεκριμένη επαφή τους με τους ενήλικες, βρίσκουν ανταπόκριση σε ό,τι κάνουν και έτσι δημιουργείται μια μορφή συζήτησης. Σε αυτή τη μορφή, η διαδικασία γίνεται εύκολα κατανοητή και ευχάριστη για το βρέφος. Η ανταπόκριση του ενήλικα προς το βρέφος είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες της αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο, καθώς βοηθά το βρέφος να μάθει νέους και χρήσιμους τρόπους συμπεριφοράς. Το βρέφος δοκιμάζει καινούριους ήχους, κινήσεις ή εκφράσεις και ο ενήλικας ανταποκρίνεται σε αυτές με το να συμμετέχει ή να τις μιμείται. Οι συγκεκριμένες αυτές αντιδράσεις του ενήλικα, είναι ένα είδος επιδοκιμασίας της συμπεριφοράς του βρέφους, το οποίο βρέφος είναι πολύ πιθανό στη συνέχεια να επαναλάβει αυτή τη συμπεριφορά (Βογινδρούκας, 2010).

Δημιουργία και επανάληψη οικείων δραστηριοτήτων

Η αλληλεπίδραση αυτού του είδους, μεταξύ γονέα και βρέφους, έχει σκοπό τη δημιουργία μιας σειράς δραστηριοτήτων, οι οποίες επαναλαμβάνονται πολλές φορές, με σκοπό να απολαμβάνουν ο ένας τον άλλον και να δημιουργήσουν ένα είδος

ουσιώδους συζήτησης. Επομένως, σταδιακά, το βρέφος κάνει πολλά διαφορετικά πράγματα, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα τη θετική ανταπόκριση των γονέων. Βεβαίως, οι γονείς δεν σκέφτονται συνειδητά την όλη διαδικασία, αλλά απλά συμπεριφέρονται αυθόρμητα με το να είναι χαλαροί και να διασκεδάζουν με το βρέφος. Γελούν και χαμογελούν, επαναλαμβάνουν τους ήχους που κάνει και το βρέφος, μιλούν με μικρές προτάσεις και χρησιμοποιούν μελωδική φωνή. Οι αντιδράσεις αυτές επιτρέπουν στο βρέφος να μάθει να εξασκεί πολύ σημαντικές ικανότητες, όπως την προσοχή, την παρατήρηση και την ερμηνεία των εκφράσεων του προσώπου (Βογινδρούκας, 2010).

Επέκταση (extending)

Ενώ οι γονείς και τα βρέφη επαναλαμβάνουν οικείες μορφές επικοινωνίας, παράγονται παράλληλα καινούρια δεδομένα. Το βρέφος προσπαθεί να πειραματιστεί, να δοκιμάσει καινούρια πράγματα για να δει τι θα συμβεί. Εάν οι ενήλικες τα παρατηρήσουν και ανταποκριθούν άμεσα σε αυτά, τότε είναι πολύ πιθανό αυτή η καινούρια μορφή επικοινωνίας να προστεθεί στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις του βρέφους. Οι ενήλικες, επίσης, θα προσπαθήσουν να κάνουν κάτι περισσότερο από μόνοι τους. Όταν κάτι λειτουργεί σωστά στην επικοινωνία μεταξύ γονιών και βρέφους, οι γονείς προσπαθούν να παρατείνουν αυτή τη διαδικασία, ώστε να κρατήσει περισσότερο. Για αυτό το λόγο, θα την επαναλάβουν αρκετές φορές έχοντα έναν τόνο υπερβολής ή περιπαικτικής διάθεσης στην έκφραση του προσώπου και στη φωνή τους. Με αυτόν τον τρόπο, προκαλούν περισσότερες αντιδράσεις από την πλευρά του βρέφους. Η δημιουργία, λοιπόν, της εναλλάξ επικοινωνίας μέσω της επέκτασης, είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας αλληλεπίδρασης.

Εναλλαγή σειράς

Εναλλαγή σειράς (turn-taking): Τα βρέφη μαθαίνουν να επικοινωνούν εναλλάξ με το να δημιουργούν ήχους, με τις εκφράσεις του προσώπου τους και με τις κινήσεις τους. Οι ενήλικες εισάγουν στοιχεία από την προσωπική τους συμπεριφορά, συχνά μιμούμενοι το βρέφος, στο ενδιάμεσο των αντιδράσεών του. Το γεγονός αυτό, δημιουργεί εναλλαγές στην επικοινωνία, χωρίς αρχικά να τις αντιλαμβάνεται το βρέφος. Σύντομα όμως, δημιουργείται η ευχαρίστηση της εναλλαγής αντιδράσεων μεταξύ ενήλικα και βρέφους (Βογινδρούκας, 2010).

Παύση (pausing)

Περαιτέρω, μια σημαντική δράση στην ανταπόκριση των γονέων, είναι ότι επιτρέπουν την ύπαρξη χρονικών παύσεων, κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας. Σε αυτές τις στιγμές δε συμβαίνουν σημαντικά πράγματα, καθώς το βρέφος είναι ήσυχο ή απλά ξεκουράζεται. Εάν οι γονείς αντιδράσουν σωστά, θα ανταποκριθούν κάνοντας και οι ίδιοι μια παύση. Είναι πολύ σημαντικό να ενεργήσουν με αυτόν τον τρόπο οι ενήλικες, γιατί αν το βρέφος πιεστεί για να επικοινωνήσει, τότε είναι πιθανό να παραχθούν τα αντίθετα αποτελέσματα. Τα βρέφη συμμετέχουν πιο αποτελεσματικά, όταν η ατμόσφαιρα είναι ήρεμη και μπορούν να κατευθύνουν τη συζήτηση με το δικό τους ρυθμό. Έτσι, καθίσταται φανερό πως οι παύσεις αποτελούν ένα καίριο κομμάτι της ανταπόκρισης των ενηλίκων και της γενικότερης αλληλεπίδρασης με το βρέφος. Μετά τον πρώτο χρόνο ζωής του, το βρέφος έχει αναπτύξει αξιοσημείωτες ικανότητες να επικοινωνεί και να κάνει διάφορα άλλα πράγματα. Η επικοινωνία μεταξύ γονιών και βρέφους θα συνεχίσει να εξελίσσεται εντυπωσιακά. Το βρέφος θα

δημιουργήσει τις βάσεις για μεγαλύτερη εξέλιξη και θα αισθάνεται καλύτερα με τον εαυτό του και τους άλλους (Βογινδρούκας, 2010). Οι βασικές αρχές αλληλεπίδρασης φαίνονται στον πίνακα 4.

Πίνακας 4

Βασικές αρχές αλληλεπίδρασης

-
- Να προσφέρεται διαθεσιμότητα
 - Να υπάρχει παρατηρητικότητα
 - Να συνυπάρχει η ανταπόκριση και η απόλαυση της επικοινωνίας
 - Να διατίθεται θετική διάθεση
 - Να επιδοκιμάζονται αντιδράσεις και νέες συμπεριφορές
 - Να επιτρέπονται οι παύσεις
 - Να παρέχεται το βρέφος ή το άτομο με ΣΜΔ η ευκαιρία να κατευθύνει τη συζήτηση
 - Να δημιουργούνται και να επαναλαμβάνονται οικείες και αμοιβαίες ευχάριστες δραστηριότητες
 - Να επεκτείνονται οι αντιδράσεις των ατόμων ώστε να εξελιχθούν σε εναλλάξ επικοινωνία με το παιδί
-

Προσαρμοσμένο από Βογινδρούκας, Ι. (Επιμ.). (2010). Εντατική Αλληλεπίδραση (Intensive Interaction): ένας πρακτικός οδηγός για άτομα με επικοινωνιακές διαταραχές (μτφ. Δ. Μποζινάκη). Ταξιδευτής. (έτος έκδοσης πρωτότυπου 2001)

Ειδικότερα, στην Ε.Α. εφαρμόζονται οι θεμελιώδεις αρχές επικοινωνίας. Πρώτον, είναι απαραίτητη η ευχαρίστηση της συνύπαρξης με κάποιον άνθρωπο, καθώς και να μπορεί κάποιος να εστιάσει επαρκώς σε κάποιον άνθρωπο. Έπειτα, πρέπει το άτομο να είναι ικανό να συγκεντρώνεται και να διαθέτει διάρκεια στην προσοχή του, όπως και να μαθαίνει να συμμετέχει σε αλληλουχίες δραστηριοτήτων μαζί με το άλλο άτομο. Στη συνέχεια, είναι χρήσιμη η γνώση της εναλλαγής σειράς

σε δραστηριότητες που συμμετέχει κι ένα άλλο άτομο, καθώς και το να μοιράζεται τον προσωπικό του χώρο. Αναπόσπαστα στοιχεία, αποτελούν η κατανόηση της βλεμματικής επαφής και η χρήση και κατανόηση των εκφράσεων του προσώπου, όπως και η χρήση και κατανόηση της σωματικής επαφής (αγγίγματος). Αναγκαία είναι επίσης, η εφαρμογή και η αντίληψη της μη λεκτικής επικοινωνίας, καθώς και η χρήση φωνοποιήσεων με νόημα. Τέλος, είναι κρίσιμο μέρος της επικοινωνίας η γνώση όσον τη ρύθμιση και τον έλεγχο του επιπέδου διέγερσης του εαυτού, όπως και η συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη (Nind & Hewett., 2001).

Τέλος, οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην Ε.Α. συνοψίζονται ως εξής: να υπάρχει συντονισμός, να υπάρχει διαθεσιμότητα, να εφαρμόζονται παύσεις με αναμονή, το παιδί να διαθέτει τον έλεγχο της καθοδήγησης, να υπάρχει ανταπόκριση, όλα να συμβαίνουν χαλαρά, χωρίς βιασύνη, να μην υπάρχει καθοδήγηση από τον θεραπευτή, να μην κάνει πολλά και να περνάει καλά (Nind & Hewett., 2001).

Ε.Α. και ΔΑΦ

Αρχικά, η Ε.Α. περιγράφεται ως μια προσέγγιση «επικοινωνίας» για παιδιά και εφήβους με πιο σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Αυτές οι πληθυσμιακές ομάδες, δεν συνάπτουν εύκολα σχέσεις, δεν έχουν καθιερώσει την άτυπη επικοινωνία ή δεν είναι σε θέση να έχουν εύκολη πρόσβαση στο πρόγραμμα που τους προσφέρεται. Συνήθως τα άτομα με σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες εμφανίζουν προκλητικές συμπεριφορές και πρόσθετες αισθητηριακές και σωματικές αναπηρίες. Μέχρι προσφάτως, ωστόσο, δεν υπήρξε εστίαση στην Ε.Α. ως προσέγγιση που θα ανταποκρίνεται στις συγκεκριμένες δυσκολίες και ανάγκες για άτομα που ανήκουν στο ευρύτερο φάσμα του αυτισμού (Nind, 1999).

Πολλές από τις αλληλεπιδραστικές προσεγγίσεις για παιδιά με ΔΑΦ,

βασίζονται περισσότερο στην εκπαίδευση ή στην κατεύθυνση από τον θεραπευτή και λιγότερο στην αυθόρμητη και δομημένη απόκριση, όπως συμβαίνει στην Ε.Α.. Παρόλα αυτά, τα πλεονεκτήματα ενός μη κατευθυνόμενου αλληλεπιδραστικού τρόπου επικοινωνίας, έχουν αναγνωριστεί από ειδικούς που υποστηρίζουν τέτοιες προσεγγίσεις και αναγνωρίζουν τις πλούσιες αλληλεπιδραστικές ευκαιρίες που προσφέρονται από ικανούς συνομηλίκους και αδέρφια (Nind, 1999).

Προσεγγίσεις που βασίζονται σε νατουραλιστικές διαδικασίες και αναπτυξιακούς κανόνες, ωστόσο, δεν υπερτερούν σαν ιδέες, αφού η επικρατούσα θέση υποστηρίζει ότι τα άτομα με ΔΑΦ χρειάζονται άμεση εκπαίδευση και συμπεριφορική παρέμβαση. Εντούτοις, η προτεραιότητα ανάπτυξης της ικανότητας των παιδιών «να ξεκινούν πράξεις για τους δικούς τους κοινωνικούς σκοπούς», τείνει να επαναφέρει την εστίαση στα «παραδείγματα τυχαίας μάθησης που αξιοποιούν τις υπάρχουσες κοινωνικό- επικοινωνιακές τάσεις που μπορεί να παρατηρηθούν σε παιδιά με ΔΑΦ» (Nind, 1999).

Στην έρευνα των Hwang & Hughes (2000), εξετάστηκαν τα αποτελέσματα των κοινωνικά αλληλεπιδραστικών νατουριλιστικών παρεμβάσεων στη βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των παιδιών, ειδικά στην πρωτοβουλία έναρξης των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων. Η εστίαση αυτής της ανασκόπησης, ήταν στην έρευνα των νατουραλιστικών παρεμβάσεων όπως η ενδεχόμενη μίμηση, η φυσική ενίσχυση και διευθέτηση του περιβάλλοντος με σκοπό την αύξηση του ενδιαφέροντος του παιδιού στις δραστηριότητες. Βρέθηκε, λοιπόν, ότι η χρονική αναμονή για την απόκριση του παιδιού, αύξησε τις λεκτικές απαντήσεις του παιδιού, καθώς και τη συμμετοχή του στη συζήτηση. Η προσαρμογή του περιβάλλοντος, ώστε να παρουσιάζει προκλήσεις στο παιδί (τοποθέτηση αγαπημένου παιχνιδιού σε υψηλό ράφι), αύξησε τις προσπάθειες επικοινωνίας.

Επιπροσθέτως, η μίμηση των παιδιών από τους ενήλικους έχει αναγνωριστεί ως μια αποτελεσματική στρατηγική για την προαγωγή της συμμετοχής του παιδιού στο αλληλεπιδραστικό παιχνίδι. Η μίμηση των παιδιών, προσελκύει το βλέμμα τους και οδηγεί σε θετική επίδραση και προσοχή. Τα παιδιά με ΔΑΦ, των οποίων οι συμπεριφορές μιμούνταν από τους ενήλικες, ήταν πιο συγκεντρωμένα στο παιχνίδι τους και παρουσίαζαν πιο αλληλεπιδραστικές συμπεριφορές (Case-Smith & Arbesman, 2008).

Τέλος, η κοινωνική αλληλεπίδραση των παιδιών βελτιώνεται όταν οι ενήλικες (γονείς ή θεραπευτές) ανταποκρίνονται θετικά, εγκαθιδρύουν την βλεμματική επαφή, επικροτούν τις προσπάθειες επικοινωνίας των παιδιών, περιμένουν να απαντήσει το παιδί σε ένα αίτημα, και τροποποιούν το περιβάλλον για να εκμαιεύσουν προσπάθειες επικοινωνίας. Αυτές οι τεχνικές προωθούν ζωτικής σημασίας συμπεριφορές, όπως την κοινή προσοχή, τις πρωτοβουλίες, την επιμονή, το ενδιαφέρον, τη συνεργασία και τη θετική απόκριση, δεξιότητες που είναι θεμελιώδεις στη μάθηση (Case-Smith & Arbesman, 2008).

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Αισθητηριακή Επεξεργασία και Αισθητηριακό Προφίλ (SP-Gr)

Σύμφωνα με την Ayres (1973), η αισθητηριακή επεξεργασία αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ο εγκέφαλος λαμβάνει και επεξεργάζεται τα αισθητηριακά εισερχόμενα, με σκοπό να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στα καθημερινά έργα. Οι δυσκολίες αισθητηριακής επεξεργασίας δυσχεραίνουν τη συμμετοχή των παιδιών στις δραστηριότητες καθημερινής ζωής (Bundy & Shelly, 2020).

Το Sensory Profile (αισθητηριακό προφίλ) ως εργαλείο, παρέχει στους ειδικούς μια τυπική μέθοδο μέτρησης των ικανοτήτων αισθητηριακής επεξεργασίας, όσον αφορά τη λειτουργική εκτέλεση στην καθημερινή ζωή των παιδιών. Οι θεραπευτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν το αισθητηριακό προφίλ για να αναγνωρίσουν τα ακριβή αισθητηριακά συστήματα που εμπλέκονται στην απόδοση του παιδιού, και τις καθημερινές δραστηριότητες που είναι πιο δύσκολο να επιτευχθούν, και μπορούν να το χρησιμοποιήσουν ακόμη, σαν οδηγό για το σχεδιασμό των παρεμβάσεων (Κατσιάνα, 2020).

Το αισθητηριακό προφίλ είναι ένα εργαλείο αξιολόγησης που αναπτύχθηκε από την Dr. Winnie Dunn (1999), εργοθεραπεύτρια και ερευνήτρια που ειδικεύεται στην αισθητηριακή επεξεργασία. Χρησιμοποιείται για να αξιολογηθούν η αισθητηριακή επεξεργασία, οι προτιμήσεις και οι ευαισθησίες ενός παιδιού. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο εργαλείο, τα άτομα κατηγοριοποιούνται σε τέσσερα κύρια πρότυπα αισθητηριακής επεξεργασίας ή τεταρτημόρια (quadrants), τα οποία είναι η αναζήτηση αίσθησης, η ευαισθησία στο ερέθισμα, η αποφυγή αίσθησης και η φτωχή εγγραφή. Αυτά τα πρότυπα βοηθούν στην ταυτοποίηση των τάσεων ενός ατόμου, όσον αφορά την απόκρισή του στο αισθητηριακό ερέθισμα που λαμβάνει.

Το παρόν εργαλείο αξιολόγησης, είναι σχεδιασμένο για να αξιολογεί και να αναγνωρίζει τα πρότυπα επεξεργασίας, επιλογής και ευαισθησίας των παιδιών. Οι θεραπευτές λαμβάνουν υπόψιν τις πληροφορίες που συλλέγονται, με σκοπό να κατανοήσουν το πως ένα παιδί επεξεργάζεται και ολοκληρώνει τις αισθητηριακές πληροφορίες και το πως αυτό μπορεί να επηρεάσει την καθημερινή του λειτουργικότητα, συμπεριφορά και συμμετοχή σε δραστηριότητες. Είναι διαθέσιμο σε διάφορες εκδοχές, για ποικίλες ηλικιακές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των νεογνών, των νηπίων, των παιδιών και των εφήβων. Ακόμη, το αισθητηριακό προφίλ χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της αισθητηριακής επεξεργασίας σε πολλαπλά αισθητηριακά συστήματα, συμπεριλαμβανομένου του ακουστικού, οπτικού, απτικού, γευστικού/ οσφρητικού, κινητικού και στοματικού αισθητηριακού συστήματος. Τέλος χρησιμοποιείται για την ανάλυση των τρόπων με τους οποίους ένα παιδί ανταποκρίνεται στα αισθητηριακά εισερχόμενα σε κάθε ένα από αυτά τα συστήματα. (Dunn, 1999).

Το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελεί ένα ερωτηματολόγιο, όπου τα άτομα που τα συμπληρώνουν, καταγράφουν ποικίλες ανταποκρίσεις στην καθημερινή ζωή του παιδιού, οι οποίες επηρεάζονται από την αισθητηριακή του επεξεργασία, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα Likert. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται από τους φροντιστές και ειδικότερα, στην παρούσα εργασία συμπληρώνεται από φοιτήτρια που εκπονεί την κλινική της άσκηση σε ένα κέντρο ειδικών θεραπειών, με τη συμβολή του εργοθεραπευτή ο οποίος είναι υπεύθυνος για το θεραπευτικό πρόγραμμα που παρακολουθεί το παιδί (Dunn, 1999).

Η κλινική εφαρμογή του αισθητηριακού προφίλ πραγματοποιείται από εργοθεραπευτές, ψυχολόγους, παιδαγωγούς και άλλους επαγγελματίες, με σκοπό να συλλέξουν πληροφορίες για τις διαφορές ή τις δυσκολίες της αισθητηριακής

επεξεργασίας του παιδιού σε σχέση με τους τυπικά αναπτυσσόμενους συνομηλίκους του. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο, συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη των πλάνων παρέμβασης, στο σχεδιασμό κατάλληλου περιβάλλοντος, καθώς επίσης παρέχει υποστηρικτές στρατηγικές, οι οποίες στοχεύουν στις συγκεκριμένες αισθητηριακές ανάγκες του παιδιού (Dunn, 1999).

Σύμφωνα με την έρευνα των Katsiana et al (2020), η διαπολιτισμική προσαρμογή του Αισθητηριακού Προφίλ στην Ελλάδα έχει πολύ καλές ψυχομετρικές ιδιότητες και επομένως μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έρευνα στην κλινική πράξη. Το Ελληνικό Αισθητηριακό Προφίλ (SP-Gr) παρουσιάζει άριστη αξιοπιστία και εγκυρότητα (ενδοατομικός συντελεστής συσχέτισης ICC \geq .75). Ο συντελεστής Cronbach's alpha παρουσιάζει την αξιοπιστία της εσωτερικής συνέπειας, με καλή α =.80-.89 και άριστη από α =0.90-.94. Οι δείκτες αξιοπιστίας είναι πολύ υψηλοί και για τα τέσσερα τεταρτημόρια (ICC=.91-.95), όπως επίσης και η εσωτερική συνέπεια (α =.86-.92) (Κατσιάνα, 2015. Katsiana et al., 2020). Συνεπώς, αποτελεί ένα χρήσιμο, έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο, για χρήση από γονείς, φροντιστές και θεραπευτές στη χώρα μας (Katsiana et al., 2020)

Οι εργοθεραπευτές συχνά προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για την αντιμετώπιση προβλημάτων αισθητηριακής επεξεργασίας στα παιδιά με ΔΑΦ. Η παρέμβαση αισθητηριακής επεξεργασίας φαίνεται να ενισχύει την ικανότητα του παιδιού να ρυθμίζει τη συμπεριφορά του και να συμμετέχει στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Ένας στόχος της παρέμβασης αισθητηριακής επεξεργασίας είναι να βελτιωθεί η ικανότητα του παιδιού να ρυθμίζει το επίπεδο διέγερσής του με αποτέλεσμα να επιτυγχάνει πιο καλά οργανωμένες και προσαρμοστικές αντιδράσεις. Στις έρευνες με μικρά παιδιά με ΔΑΦ, η παρέμβαση αισθητηριακής επεξεργασίας σχετίστηκε με θετικές αλλαγές στην κοινωνική αλληλεπίδραση, το παιχνίδι με σκοπό

και τη μείωση της ευαισθησίας. Οι αισθητηριακά βασιζόμενες παρεμβάσεις, όπως αυτές που παρέχουν το θεραπευτικό άγγιγμα (therapeutic touch), μπορούν να μειώσουν τις δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές, να ελαττώσουν την υπερδιέγερση, να υποστηρίξουν την αυτορρύθμιση, να αναχαιτίσουν τις στερεοτυπικές κινήσεις και να βελτιώσουν την προσοχή και τη συγκέντρωση (Case-Smith & Arbesman, 2008).

Τέλος, οι εργοθεραπευτές συχνά συνδυάζουν την παρέμβαση αισθητηριακής επεξεργασίας με δραστηριότητες αλληλεπιδραστικού παιχνιδιού, σχεδιασμένου για τη βελτίωση του παιχνιδιού και της κοινωνικής συμμετοχής του παιδιού. Αυτές οι αλληλεπιδραστικές και βασισμένες στην οικοδόμηση σχέσεων παρεμβάσεις εστιάζουν στην προαγωγή της κοινωνικό- συναισθηματικής ανάπτυξης στα παιδιά με ΔΑΦ και ταυτίζονται με τη φιλοσοφία των εργοθεραπευτών. Στις παρεμβάσεις που βασίζονται στην οικοδόμηση σχέσεων, η χρήση της μίμησης των δράσεων του παιδιού από τους ενήλικες, επιτυγχάνει αρκετά υψηλά επίπεδα θετικών ανταποκρίσεων, διευκολύνει τις αλληλεπιδράσεις με συνομηλίκους και επιδεικνύει θετικά αποτελέσματα στην κοινωνική εμπλοκή των παιδιών με ΔΑΦ (Case-Smith & Arbesman, 2008).

Τομείς, Παράγοντες και Τεταρτημόρια SP-Gr

Το μοντέλο της Αισθητηριακής Επεξεργασίας, σύμφωνα με την Dunn (1997), χρησιμοποιείται για την ανίχνευση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των νευρολογικών ουδών και του τρόπου με τον οποίο ένα άτομο αποκρίνεται ή αυτορυθμίζεται.

Πίνακας 5

Παράγοντες τεταρτημόριων ανάλογα με την νευρολογική ουδό και τη συμπεριφορική αντίδραση

Νευρολογική Ουδός (Συνεχής)	Συμπεριφορική Αντίδραση
--------------------------------	-------------------------

	Δράση σε συνεργασία με την ουδό (παθητικότητα)	Δράση σε αντίδραση με την ουδό (ενεργητικότητα)
Υψηλή (εξοικείωση)	Φτώχ εγγραφή παράγοντας 3 (χαμηλή αντοχή/ τόνος) παράγοντας 6 (χαμηλή εγγραφή) παράγοντας 8 (καθιστικές δραστηριότητες)	Αναζήτηση αίσθησης παράγοντας 1 (αισθητηριακή αναζήτηση)
Χαμηλή (ευαισθησία)	Ευαισθησία στο ερέθισμα παράγοντας 4 (στοματική αισθητηριακή ευαισθησία) παράγοντας 5 (ελλιπής προσοχή/ διάσπαση) παράγοντας 7 (αισθητηριακή ευαισθησία)	Αποφυγή αίσθησης παράγοντας 2 (συναισθηματική αντιδραστικότητα) παράγοντας 8 (καθιστικές δραστηριότητες)

Προσαρμοσμένο από Dunn, W. (1997). The impact of sensory processing abilities on the daily lives of families: A conceptual model. Infants and Young Children, 9(4), 23-25.

Αυτό το μοντέλο αντανακλά τον τρόπο κατά τον οποίο κάθε αισθητηριακό γεγονός που βιώνεται στην καθημερινή ζωή, ερμηνεύεται από το νευρολογικό σύστημα και την ουδό απόκρισης ενός ατόμου, όπως φαίνεται στον πίνακα 5. Έτσι, τα παιδιά αντιδρούν με ποικίλες συμπεριφορές. Τα παιδιά που έχουν υψηλή ουδό παρουσιάζουν μια ανάγκη για μεγάλη ποσότητα αισθητηριακού εισερχομένου, ενώ εκείνα με χαμηλή ουδό, επιδιώκουν περισσότερο τις μικρότερες ποσότητες

αισθητηριακών εισερχομένων. Ένα άτομο με υψηλή ουδό, το οποίο αποκρίνεται παθητικά, βρίσκεται στην κατηγορία της «φτωχής εγγραφής». Αυτά τα άτομα δεν παρατηρούν τα αισθητηριακά γεγονότα που οι άλλοι παρατηρούν εύκολα. Όσοι διαθέτουν υψηλές ουδούς και μηχανισμούς ενεργητικής απόκρισης, ανήκουν στην κατηγορία της «αναζήτησης αίσθησης». Αυτά τα άτομα αναζητούν αισθητηριακές εμπειρίες, επειδή απολαμβάνουν την υψηλή ποσότητα αισθητηριακών εισερχομένων. Η Dunn (2001), αναφέρει παραδείγματα δραστηριοτήτων με τα οποία θα μπορούσαν να εμπλακούν, όπως το στριφογύρισμα, τις αναπηδήσεις, το σιγομουρμούρισμα (humming), και το άγγιγμα αντικειμένων.

Τα άτομα με «ευαισθησία στο ερέθισμα» διαθέτουν χαμηλές ουδούς με παθητικό ανταποκριτικό μηχανισμό. Παρατηρούν τα αισθητηριακά ερεθίσματα πολύ εύκολα και αποσπώνται από κινήσεις, ήχους και μυρωδιές. Ενώ είναι ενήμερα για όλες τις αισθητηριακές εμπειρίες που διαδραματίζονται στο περιβάλλον τους, αυτά τα άτομα αποκρίνονται παθητικά και αφήνουν τα πράγματα απλά να συμβούν. Από την άλλη μεριά, τα άτομα που ανήκουν στην «αποφυγή αίσθησης», αντιδρούν ενεργητικά στα αισθητηριακά εισερχόμενα, καθώς έχουν χαμηλή ουδό. Αυτά τα άτομα βρίσκουν τρόπους να μειώσουν τις αισθητηριακές τους εμπειρίες. Για παράδειγμα, ένα τέτοιο άτομο θα παραγγείλει φαγητό στο σπίτι και δε θα πάει σε ένα εστιατόριο, για να αποφύγει τις κατακλυσμικές αισθητηριακές εμπειρίες των δημόσιων χώρων (Dunn, 2001).

Η ελληνική προσαρμογή του Αισθητηριακού Προφίλ (SP-Gr) (Katsiana et al., 2020) αποτελείται από 125 στοιχεία τα οποία διαχωρίζονται σε 14 τομείς (βλ. πίνακα 6) και 9 παράγοντες (βλ. πίνακα 7), σε αντιστοιχία με το αισθητηριακό προφίλ της Dr. Dunn (1999). Αυτή η αξιολόγηση σχετίζεται άμεσα με το μοντέλο αισθητηριακής επεξεργασίας (Dunn, 1997).

Πίνακας 6*Τομείς Αισθητηριακού Προφίλ*

Ακουστική επεξεργασία
Οπτική επεξεργασία
Αιθουσαία επεξεργασία
Απτική επεξεργασία
Πολυαισθητηριακή επεξεργασία
Στοματοαισθητική επεξεργασία
Αισθητηριακή επεξεργασία η οποία σχετίζεται με αντοχή/ τόνο
Ρύθμιση σχετιζόμενη με τη θέση του σώματος και την κίνηση
Ρύθμιση της κίνησης που επηρεάζει επίπεδο δραστηριότητας
Ρύθμιση αισθητηριακής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις
Ρύθμιση οπτικής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις και επίπεδο δραστηριότητας
Συναισθηματικές/ κοινωνικές αντιδράσεις
Συμπεριφορικά αποτελέσματα της αισθητηριακής επεξεργασίας
Θέματα που υποδηλώνουν ουδό αντίδρασης

Προσαρμοσμένο από Dunn, W. (1999). The Sensory Profile: User's Manual.

The Psychological Corporation.

Πίνακας 7*Παράγοντες Αισθητηριακού Προφίλ*

Αισθητηριακή αναζήτηση
Συναισθηματική αντιδραστικότητα
Χαμηλή αντοχή/ τόνος
Στοματική αισθητηριακή ευαισθησία
Ελλιπής προσοχή/ διάσπαση
Φτωχή εγγραφή
Αισθητηριακή ευαισθησία
Καθιστικές δραστηριότητες
Λεπτή κινητικότητα/ αντιληπτικότητα

Προσαρμοσμένο από Dunn, W. (1999). The Sensory Profile: User's Manual.

The Psychological Corporation.

Οι βαθμολογίες των τεταρτημόριων κατά Dunn (2006), χρησιμοποιούνται για

να ερμηνεύσουν περαιτέρω τις συμπεριφορές του παιδιού, κατατάσσοντάς τα σε ένα από τα τέσσερα τεταρτημόρια, σύμφωνα με το μοντέλο αισθητηριακής επεξεργασίας της Dunn (1997). Τα τέσσερα τεταρτημόρια περιλαμβάνουν τη φτωχή εγγραφή, την αναζήτηση αίσθησης, την ευαισθησία στο ερέθισμα και την αποφυγή αίσθησης, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Οι τελικές βαθμολογίες δείχνουν εάν το παιδί παρουσιάζει διαφορές από τους συνομηλίκους του με τυπική ανάπτυξη. Αναλυτικότερα, οι βαθμολογίες δείχνουν εάν υπάρχει διαφορά μικρότερη από τους άλλους, πιθανή διαφορά μικρότερη από τους άλλους, τυπική απόδοση, πιθανή απόδοση μεγαλύτερη από τους άλλους, και σίγουρη διαφορά μεγαλύτερη από τους άλλους (Mang, 2007).

Το τεταρτημόριο της φτωχής εγγραφής αποτελείται από 15 στοιχεία του αισθητηριακού προφίλ, το τεταρτημόριο της αναζήτησης αίσθησης έχει 26 στοιχεία, της ευαισθησίας στο ερέθισμα 20 και τέλος, το τεταρτημόριο της αποφυγής αίσθησης διαθέτει 29 στοιχεία (Mang, 2007).

ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ [Occupational Therapy Practice Framework – 4 (OTPF - 4)]

Occupational Therapy Practice Framework - 4 (OTPF - 4)

Στο OTPF-4 (Occupation Therapy Practice Framework - 4), η εργοθεραπεία ορίζεται ως η θεραπευτική χρήση των καθημερινών έργων με άτομα, ομάδες ή πληθυσμούς, με σκοπό την ενίσχυση ή την εδραίωση της συμμετοχής. Το OTPF-4 χωρίζεται σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας αναφέρεται στη δομή, η οποία επισημαίνει τα όρια του επαγγέλματος και τις περιοχές στις οποίες τα μέλη έχουν σαφή γνώση και εξειδίκευση και ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στη διαδικασία, η οποία περιγράφει τις υπηρεσίες που είναι πελατοκεντρικές και εστιασμένες στην εμπλοκή σε έργα (American Occupational Therapy Association [AOTA], 2020).

Τα έργα που αναφέρονται στην παρούσα εργασία είναι το παιχνίδι και έργα κοινωνικής συναλλαγής (δραστηριότητες που συμβάλλουν στην κοινωνική εμπλοκή και τη βέλτιστη επικοινωνία). Οι περιβαλλοντικοί και ατομικοί παράγοντες χρησιμοποιούνται προς διαβάθμιση των ρουτινών και των συνηθειών, ώστε να εξελιχθούν οι εκτελεστικές ικανότητες, τόσο σε κινητικό και διαδικαστικό επίπεδο, όσο και σε κοινωνικό, χωρίς να εξαιρούνται οι αξίες και οι σωματικές λειτουργίες. Τα έργα περιλαμβάνουν όλα εκείνα που τα άτομα θέλουν να κάνουν, έχουν ανάγκη να κάνουν και αναμένεται από αυτά να κάνουν. Η παροχή φροντίδας συγκαταλέγεται στα συν- έργα και απαιτεί την ενεργή συμμετοχή τόσο του φροντιστή, όσο και του λήπτη της φροντίδας (World Federation of Occupational Therapists [WFOT], 2012).

Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν τη λειτουργικότητα και την αναπηρία και λειτουργούν είτε ως διευκολυντές, είτε ως εμπόδια (World Health Organization [WHO], 2008). Στους περιβαλλοντικούς παράγοντες εμπεριέχονται τα προϊόντα και η τεχνολογία, όπως τα φυσικά ή φτιαγμένα από τον άνθρωπο προϊόντα

(άμμος, αφρός), ο εξοπλισμός (κούινες, τσουλήθρες) και η τεχνολογία που συλλέγεται, δημιουργείται, παράγεται ή κατασκευάζεται (ηχητικά παιχνίδια). Επίσης, εμπεριέχονται η υποστήριξη και η οικοδόμηση σχέσεων, όπως οι άνθρωποι που παρέχουν πρακτική σωματική ή συναισθηματική υποστήριξη, προστασία, συμβολή και σχέσεις με άλλα άτομα στο σπίτι, την εργασία, το σχολείο, το παιχνίδι ή σε άλλες όψεις των καθημερινών έργων. Οι εργοθεραπευτές ενστερνίζονται αυτά τα δεδομένα και δομούν το περιβάλλον με σκοπό την ανάπτυξη του παιδιού με ΔΑΦ.

Περαιτέρω, ιδιαίτερη σημασία έχουν τα μοτίβα εκτέλεσης (performance patterns), τα οποία είναι οι επίκτητες συνήθειες, ρουτίνες, ρόλοι και τελετουργικά που χρησιμοποιούνται στη διαδικασία της συνεχούς εμπλοκής στα έργα και μπορούν να υποστηρίξουν ή να εμποδίσουν την εκτέλεση των έργων. Ο εργοθεραπευτής ενσωματώνει αυτούς τους παράγοντες στις δραστηριότητες που επιλέγει το άτομο, με σκοπό την υποστήριξη των έργων που θα εκτελέσει στην καθημερινή του ζωή (American Occupation Therapist Association [AOTA], 2020). Η οργάνωση του χρόνου αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο προγραμματίζει και θέτει σε προτεραιότητα συγκεκριμένες δράσεις. Η χρήση του χρόνου διαθέτει επίσης, κύριο ρόλο στη δομή των δραστηριοτήτων, εφόσον είναι ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο διαχειρίζεται τα επίπεδα δραστηριοποίησής του.

Ακόμη, μερικά από τα περιεχόμενα της εφαρμογής της παρέμβασης που θα αναλυθούν, είναι η θεραπευτική χρήση έργων και δραστηριοτήτων και οι παρεμβάσεις που υποστηρίζουν τα έργα. Η εργοθεραπευτική διαδικασία είναι η πελατοκεντρική παροχή εργοθεραπευτικών υπηρεσιών και αποτελείται από την αξιολόγηση, την παρέμβαση και τα στοχευμένα αποτελέσματα (American Occupational Therapy Association [AOTA], 2020). Η εστίαση της παρούσας εργασίας είναι στην αξιολόγηση και την παρέμβαση.

Ειδικότερα, οι θεραπευτές χρησιμοποιούν την κλινική τους συλλογιστική για να επιλέξουν έργα, ως πρωταρχικές μεθόδους της διαδικασίας κατά τη διάρκεια της παρέμβασης. Για να βοηθήσουν τους επωφελούμενους να επιτύχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, οι θεραπευτές διευκολύνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των ασθενών, των πλαισίων και των έργων στα οποία συμμετέχουν (American Occupation Therapist Association [AOTA], 2020).

Ένα αναπόσπαστο μέρος της εργοθεραπευτικής διαδικασίας είναι η θεραπευτική χρήση του εαυτού, στην οποία οι εργοθεραπευτές αναπτύσσουν και διαχειρίζονται τη θεραπευτική τους σχέση με τους ασθενείς χρησιμοποιώντας επαγγελματική συλλογιστική, ενσυναίσθηση, και μια πελατοκεντρική, συνεργατική προσέγγιση στην παροχή υπηρεσιών (American Occupation Therapist Association [AOTA], 2020).

Τέλος, η διαδικασία παρέμβασης αποτελείται από υπηρεσίες που παρέχονται από εργοθεραπευτές σε συνεργασία με τους επωφελούμενους για να διευκολύνουν την εμπλοκή σε έργα που σχετίζονται με την υγεία, την ευημερία και την επιτυχία στόχων. Η εφαρμογή της παρέμβασης αποτελεί τη διαδικασία της εφαρμογής του παρεμβατικού σχεδίου σε δράση. Οι εργοθεραπευτές δεν πρέπει να εφαρμόζουν παρεμβάσεις που δεν έχουν νόημα, καθώς και προσεγγίσεις που δεν είναι βασισμένες στο έργο. Οι τύποι εργοθεραπευτικών παρεμβάσεων που θα αναλυθούν, κατηγοριοποιούνται ως α) έργα και δραστηριότητες, και β) δραστηριότητες που υποστηρίζουν έργα. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν και εστιάζουν στην εργοθεραπεία είναι η α) εκτέλεση έργου (occupational performance), η β) συμμετοχή και γ) άλλα (American Occupation Therapist Association [AOTA], 2020).

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Τα αποτελέσματα της μελέτης περίπτωσης, στηρίζονται στις κλινικές παρατηρήσεις και τη χρήση των βαθμολογιών της ελληνικής προσαρμογής του Αισθητηριακού Προφίλ (Katsiana et al., 2020) που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια εκπόνησης κλινικής άσκησης. Μερικές από τις παρεμβάσεις που εφαρμόστηκαν σε αυτό το διάστημα, όπως θα αναφερθούν και στη μελέτη περίπτωσης, είναι το σωματοαισθητικό παιχνίδι, το πρωτόκολλο Wilbarger, τα διαδραστικά παιχνίδια και δραστηριότητες που εστιάζουν στις επιτελικές λειτουργίες. Καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης χρησιμοποιήθηκε η προσέγγιση της εντατικής αλληλεπίδρασης. Αναλυτικότερα:

Σωματοαισθητικό παιχνίδι

Αρχικά, είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητό πως η ανάπτυξη της αδρής και της λεπτής κινητικότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το σωματοαισθητικό σύστημα. Η ακριβής απτική και ιδιοδεκτική αίσθηση είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων κατά την παιδική ηλικία, με τη σωματοαισθητική επαφή να είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάπτυξη της λεπτής κινητικότητας. Αν και ο ρόλος των σωματοαισθητικών εισερχομένων για την αδρή κινητικότητα έχει αποσαφηνιστεί, το άγγιγμα αποτελεί καίριο ρόλο στη δόμηση υγιών κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων στην πρώιμη παιδική ηλικία, καθώς και στις μετέπειτα αναπτυξιακές κατηγορίες (Cascio, 2010).

Επιπλέον, η απευθείας διαπροσωπική επαφή είναι μια σημαντική μη λεκτική μέθοδος επικοινωνίας και κάποιες μη λεκτικές επικοινωνιακές δεξιότητες, όπως οι χειρονομίες και οι εκφράσεις του προσώπου, εξαρτώνται επίσης από το

σωματοαισθητικό σύστημα. Το σωματοαισθητικό σύστημα ρυθμίζεται μέσω της ιδιοδεκτικής ανατροφοδότησης από τα χέρια, όπως και από τους υποδοχείς στους μύες και το δέρμα του προσώπου. Αυτές οι δεξιότητες είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη της επικοινωνίας σε όλη τη διάρκεια της ζωής (Cascio, 2010).

Τα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού εμφανίζουν επηρεασμένες κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, και δυσκολίες αισθητηριακής επεξεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της απτικής αμυντικότητας, ένα πολύ συχνό χαρακτηριστικό των ΔΑΦ. Η απτική αμυντικότητα προσδιορίζεται ως υπέρ-αντίδραση και/ή δυσάρεστη απόκριση στο απτικό ερέθισμα, που για τους περισσότερους ανθρώπους θεωρείτο αβλαβές, όπως το ελαφρύ άγγιγμα ή η υφή των ρούχων. Η απτική αμυντικότητα είναι σημαντικά συνδεδεμένη με συγκεκριμένα είδη άκαμπτων και στερεοτυπικών συμπεριφορών στις ΔΑΦ (Cascio, 2010).

Επίσης, οι παρεμβάσεις θεραπευτικού αγγίγματος είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές στην βελτίωση των αποτελεσμάτων σε πολύ πρόωρα νεογνά ή νεογνά με άλλα περιγεννητικά εμπόδια στην ανάπτυξη. Σε μεγαλύτερα παιδιά, προσελκύουν το κλινικό ενδιαφέρον οι παρεμβάσεις που βασίζονται στην αισθητηριακή επεξεργασία για ποικίλες νευροαναπτυξιακές διαταραχές (Ayres, 1979).

Πρωταρχικό ρόλο σε αυτές τις παρεμβάσεις, κατέχει η θεραπεία αισθητηριακής ολοκλήρωσης (Sensory Integration Therapy - S.I.T.), η οποία κατευθύνει την υπό- ή την υπέρ- αντίδραση στα αισθητηριακά εισερχόμενα με τη χρήση παιχνιδιού εστιασμένου στο παιδί, ένας προς έναν παιχνιδιού μεταξύ του θεραπευτή και του παιδιού, και χρησιμοποιείται συχνά σε παιδιά με ΔΑΦ. Η S.I.T. τυπικά περιλαμβάνει έναν συνδυασμό αισθητηριακής διέγερσης και κίνησης, ή ένα αισθητηριακό ερέθισμα (stimulus) στο οποίο αναμένεται το παιδί να αντιδράσει. Ο

θεραπευτής καθοδηγεί το παιδί μέσω μιας σειράς δραστηριοτήτων, ενσωματώνοντας αυτά τα στοιχεία με ένα διασκεδαστικό, αλλά ταυτόχρονα απαιτητικό τρόπο (Ayres, 1979).

Επιπλέον, μία θεωρητική αναπτυξιακή ιεραρχία για τα αισθητηριακά συστήματα, παρέχεται στο πλαίσιο για τη S.I.T.. Σε αυτό το σχήμα, τα αισθητηριακά, τα γνωστικά και τα συμπεριφορικά συστήματα παρουσιάζονται ως μια πυραμίδα, η βάση της οποίας αποτελείται από το απτικό, το αιθουσαίο και το ιδιοδεκτικό σύστημα. Άλλες αισθήσεις όπως η όραση και η ακοή δομούνται σε ένα επόμενο επίπεδο, και οι πιο περίπλοκες αισθητικοκινητικές, συμπεριφορικές και γνωστικές λειτουργίες αντιπροσωπεύουν τις υψηλότερες βαθμίδες στην ιεραρχία (Cascio, 2010).

Επομένως, το απτικό, το αιθουσαίο και το ιδιοδεκτικό ερέθισμα, θεωρούνται απαραίτητα προαπαιτούμενα για την ορθή ανάπτυξη και ολοκλήρωση άλλων αισθήσεων, καθώς αναπτύσσονται πιο νωρίς από τις άλλες και παρέχουν ένα σταθερό πλαίσιο του σώματος του παιδιού στο χώρο και τα όριά του, πάνω στα οποία οι αισθήσεις των υψηλότερων βαθμίδων της ιεραρχίας (distal senses), όπως η όραση και η ακοή και αργότερα, οι πιο περίπλοκες γνωστικές και συμπεριφορικές δεξιότητες, δομούνται. Για τα παιδιά με ΔΑΦ, η εφαρμογή αυτών των θεραπειών μπορεί να είναι αποτελεσματική στη ρύθμιση της διέγερσης, της προσοχής και της αισθητηριακής αμυντικότητας (Ayres, 1979).

Το πρωτόκολλο Wilbarger

Οι εργοθεραπευτές που ασχολούνται με την παιδιατρική εργοθεραπεία, εστιάζουν στο να βοηθούν τα παιδιά να ξεπεράσουν δυσκολίες σε γνωστικό και κοινωνικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο λεπτής και αδρής κινητικότητας, για να

εξελιχθούν σε λειτουργικούς και ανεξάρτητους ενήλικες. Οι παιδιατρικοί εργοθεραπευτές αναλαμβάνουν συχνές περιπτώσεις παιδιών, που αντιμετωπίζουν διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας (Sensory Processing Disorder- SPD) (Hatlestad, 2018).

Για να γίνει αντιληπτή η αξία του πρωτόκολλου Wilbarger, πρέπει να γίνει κατανοητός ο λόγος για τον οποίο αυτή η θεραπεία είναι αναγκαία στις αισθητηριακές δυσκολίες. Η ανικανότητα του εγκεφάλου να ενσωματώσει τα αισθητηριακά εισερχόμενα που λαμβάνει από τα αισθητηριακά συστήματα και έπειτα, να δώσει τις κατάλληλες αντιδράσεις, αποτελεί τη νευρολογική βάση των αισθητηριακών ελλειμάτων. Τα παιδιά που εμφανίζουν δυσκολίες με την αισθητηριακή ολοκλήρωση και επεξεργασία, επιδεικνύουν ηλικιακά χαμηλότερες ικανότητες στην καθημερινή ζωή, την κοινωνική συμμετοχή και την εκπαίδευση (Wilbarger, 2005).

Μία υποκατηγορία των SPD αποτελεί η αισθητηριακή υπέρ- ανταπόκριση, που χαρακτηρίζεται έτσι, επειδή ένα άτομο αντιδρά ταχύτερα, πιο έντονα ή για μεγάλη διάρκεια σε ένα ερέθισμα, συγκριτικά με ένα άτομο που αντιδρά τυπικά στο ίδιο ερέθισμα. Αυτή η διάγνωση παρουσιάζεται σε παιδιά που βιώνουν, φόβο, ανησυχία, επιθετικότητα ή συμπεριφορές αποφυγής και συνεπώς, επηρεάζει την καθημερινότητά τους (Wilbarger, 2005).

Παρόλο που οι όροι «αισθητηριακή ολοκλήρωση» και «αισθητηριακή επεξεργασία» χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα, η πρόσφατη βιβλιογραφία της εργοθεραπείας κρίνει απαραίτητο το διαχωρισμό των δύο εννοιών. Η αισθητηριακή επεξεργασία εμπεριέχει τη διαχείριση τόσο του περιφερικού, όσο και του κεντρικού νευρικού συστήματος, όσον αφορά τη λήψη, τη ρύθμιση, την ενσωμάτωση και την οργάνωση των αισθητηριακών εισερχομένων, όπως και τις συμπεριφορικές

αντιδράσεις σε αυτά. Από την άλλη, η αισθητηριακή ολοκλήρωση, αναφέρεται στην ικανότητα του κεντρικού νευρικού συστήματος να επεξεργαστεί το αισθητηριακό εισερχόμενο. Επομένως, αυτό αποτελεί μόνο ένα στοιχείο της αισθητηριακής επεξεργασίας. Η αισθητηριακή επεξεργασία προσδιορίζει τις κινητικές, γνωστικές, συμπεριφορικές και συναισθηματικές αναπτυξιακές διεργασίες του παιδιού (Hatlestad, 2018).

Το πρωτόκολλο Wilbarger, που επίσημα ορίζεται ως «εν τω βάθη πίεση και τεχνική ιδιοδεκτικότητας Wilbarger» (Wilbarger Deep Pressure and Proprioceptive Technique- DPPT) προορίζεται για παιδιά που είναι υπέρ- ανταποκριτικά ή αλλιώς, παιδιά που εμφανίζουν αισθητηριακή αμυντικότητα. Σύμφωνα με τη θεωρία της DPPT, η παροχή διέγερσης συμβάλει στην αυτό- οργάνωση του νου και του σώματος. Ως αποτέλεσμα αναμένεται ότι τα παιδιά που λαμβάνουν αυτή τη θεραπεία, θα έχουν βελτιωμένη ικανότητα προσοχής και μετάβασης μεταξύ των καθημερινών δραστηριοτήτων, μειωμένη απτική αμυντικότητα και αυξημένη αυτορρύθμιση, εξαιτίας της ικανότητας του κεντρικού νευρικού συστήματος να επεξεργάζεται αποτελεσματικά τις πληροφορίες που δέχεται από το περιφερικό νευρικό σύστημα (Wilbarger, 2005).

Το συγκεκριμένο πρωτόκολλο, αποτελείται από τρία μέρη, το βούρτσισμα, τις πιέσεις στις αρθρώσεις και την «αισθητηριακή δίαιτα». Πρώτα, εφαρμόζεται εν τω βάθη πίεση σε χέρια, ώμους, πλάτη, πόδια και πέλματα, μέσω της βούρτσας «Therapressure» (βούρτσα που έχει σχεδιάσει η Patricia Wilbarger για την εφαρμογή στο πρωτόκολλο). Ακολούθως, πραγματοποιούνται πιέσεις στις κύριες αρθρώσεις, με σκοπό τη διέγερση του ιδιοδεκτικού συστήματος. Τελικά, το παιδί ακολουθεί μια σειρά αισθητικοκινητικών δραστηριοτήτων, που ονομάζεται «αισθητηριακή δίαιτα» (Wilbarger, 2005).

Τέλος, η εφαρμογή της DPPT, πέρα από την ελάττωση της απτικής αμυντικότητας, βοηθάει επίσης το παιδί και στη βελτίωση της ενημερότητας του σώματος σε σχέση με τον εαυτό του, το περιβάλλον και τους άλλους. Αυτό μπορεί να καταστήσει ικανή την ομαλότερη μετάβαση μεταξύ δραστηριοτήτων, τις αλληλεπιδράσεις με τα άλλα άτομα και την αποτελεσματικότητα της κίνησης μέσα σε έναν νέο χώρο (Hatlestad, 2018).

Άλλες Τεχνικές παροχής αισθητηριακών ερεθισμάτων

Ο απώτερος σκοπός της εισαγωγής ενός αισθητηριακού εισερχομένου, είναι η αντιμετώπιση της υποκείμενης αισθητηριακής αμυντικότητας, έτσι ώστε να επιτευχθούν τα αναπτυξιακά και κοινωνικά επιθυμητά αποτελέσματα. Οποιαδήποτε τεχνική μπορεί να εισάγει απτικές εμπειρίες και αργά και σταδιακά, ώστε το νευρικό σύστημα του παιδιού να είναι σε θέση να μεταφράσει σωστά τις απτικές αισθήσεις και διεγέρσεις. Τα παιδιά που εμφανίζουν απτική αμυντικότητα, πρέπει να έρχονται σε επαφή με ποικίλες υφές, για να αναπτύξουν μια τυπική διαδικασία επεξεργασίας. Επομένως, η εμπλοκή με πλαστελίνη, νερό, και αφρό ή οποιουδήποτε άλλου υλικού με διαφορετική υφή, είναι ικανή να εισάγει αυτές τις νέες απτικές εμπειρίες (Hatlestad, 2018).

Μια άλλη συχνή εναλλακτική επιλογή, είναι οι δραστηριότητες που εμπεριέχουν «βαριές δουλειές» (heavy works). Σε παιδιά που εμφανίζουν δυσκολίες στη διαχείριση του επιπέδου διέγερσής τους, η χρήση βάρους (όπως βάρακια στα πόδια), οι αναπηδήσεις, οι πτώσεις, η αιώρηση (swinging), το τράβηγμα και το σπρώξιμο, μπορούν να προσφέρουν ένα κατάλληλο και ομαλό αισθητηριακό εισερχόμενο στους μύες και τις αρθρώσεις του παιδιού, με σκοπό να μπορέσει να ρυθμίσει το επίπεδο διέγερσής του (Hatlestad, 2018). Παρόμοιες με τις «βαριές

δουλειές», είναι και οι αιθουσαίες δραστηριότητες. Αυτές, εστιάζουν περισσότερο στην αιώρηση και την ταλάντωση με τρόπο τέτοιο ώστε να παραχθεί οργανωμένο αισθητηριακό εισερχόμενο ερέθισμα.

Ακόμη, χρησιμοποιούνται δραστηριότητες που στοχεύουν στην ιδιοδεκτικότητα, οι οποίες είναι απαραίτητες για τη ρύθμιση του κινητικού ελέγχου και σχεδιασμού, την ενημερότητα του σώματος, την επίγνωση της δυσκολίας μιας δραστηριότητας και του στασικού ελέγχου. Όταν το παιδί έχει χαμηλή αίσθηση της ιδιοδεκτικότητας, εμφανίζει δυσκολίες τόσο στην αδρή, όσο και στη λεπτή κινητικότητα, οπότε είναι απαραίτητο να έχει τυπική αίσθηση. Μια κοινή δραστηριότητα που στοχεύει στην ιδιοδεκτική ενημερότητα, είναι το παιδί να κάνει κούνια και να ρίχνει σακούλες με φασόλια μέσα σε ένα καλάθι. Αυτή η δραστηριότητα απαιτεί κινητικό σχεδιασμό, επίγνωση του που βρίσκεται η κούνια ή/και το σώμα σε σχέση με το καλάθι, το πόσο δυνατά πρέπει να πετάξει τη σακούλα, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί το στασικό του έλεγχο και τον έλεγχο της κεφαλής, ώστε να είναι ικανό να κοιτά το στόχο (Hatlestad, 2018).

Εν τέλη, οι διάφορες επιλογές που αναφέρθηκαν, δεν αποτελούν όλες τις διαθέσιμες τεχνικές παροχής αισθητηριακού εισερχομένου. Δεν υπάρχει ένα παγκόσμιο πρωτόκολλο, το οποίο θα ικανοποιεί τις ποικίλες ανάγκες των παιδιών για αισθητηριακά εισερχόμενα. Έτσι, οι θεραπευτές είναι αναγκαίο να δοκιμάζουν διαφορετικές τεχνικές για να καταλήξουν στο ποια θα είναι η καλύτερη επιλογή για το κάθε παιδί (Hatlestad, 2018).

Διαδραστικά Παιχνίδια

Με τις παραπάνω επιλογές, μπορούν να τεθούν τα θεμέλια για την εισαγωγή της αλληλεπίδρασης με ένα παιδί με ΔΑΦ κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, μέσω

διαδραστικών παιχνιδιών. Αρχικά, τα διαδραστικά παιχνίδια αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο στην «ατζέντα» της παρέμβασης που διαθέτουν οι παιδιατρικοί εργοθεραπευτές. Ωστόσο, όσον αφορά ένα παιδί που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού, το διαδραστικό παιχνίδι, είναι πιθανό να θεωρείται πως είναι από τις λιγότερο επιθυμητές επιλογές. Οι προκλήσεις των διαδραστικών παιχνιδιών όμως, δε μειώνουν τη σημασία που έχουν ως παιχνίδια. Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία του παιχνιδιού, το οποίο δεν πρέπει να αγνοείται, είναι η διαδραστική επικοινωνία (Βογινδρούκας, 2010).

Τα διαδραστικά παιχνίδια μπορούν να αποβούν αποτελεσματικά για παιδιά με ΔΑΦ, ακριβώς εξαιτίας των μοναδικών χαρακτηριστικών τους. Τα παιχνίδια αυτά, αποτελούν κοινές δραστηριότητες με αμοιβαία συμμετοχή, γεγονός το οποίο θέτει τα θεμέλια για την οικοδόμηση κοινών αναφορών και κοινών εννοιών. Παρέχουν την απαιτούμενη επανάληψη σε διασκεδαστικές πράξεις κατά τη διάρκεια ασφαλών και προβλέψιμων δραστηριοτήτων. Ακόμη, τέτοιου είδους παιχνίδια προσφέρουν την αξιοσημείωτη ικανότητα της εναλλαγής ρόλων. Αυτό σημαίνει πως δημιουργούνται ευκαιρίες για μάθηση και εξάσκηση ενός από τους πιο βασικούς κανόνες της συζήτησης, την εναλλάξ επικοινωνία (Βογινδρούκας, 2010).

Τέλος, τα διαδραστικά παιχνίδια, προκαλούν το ενδιαφέρον, εξαιτίας της διασκέδασης που ενυπάρχει σε αυτά, η οποία συμβάλει στη διασφάλιση ότι θα παίζονται συχνά με θετικές επιδράσεις. Τα παιχνίδια αυτά, διαθέτουν στα παιδιά με ΔΑΦ ευκαιρίες για αντιμετώπιση δυσκολιών (problem solving), δηλαδή ευκαιρίες για την προαγωγή δεξιοτήτων, όπως η αυθόρμητη αλλά επιθυμητή σκέψη (Βογινδρούκας, 2010).

Επιτελικές Λειτουργίες [Executive Functions (EF)] και Αισθητηριακή Επεξεργασία

Στην εργοθεραπεία, στόχος είναι η λειτουργικότητα. Έτσι, αρκετές δραστηριότητες πραγματοποιούνται εξυπηρετώντας ταυτόχρονα ποικίλους στόχους. Έρευνες έχουν δείξει πως οι δυσλειτουργίες στην αισθητηριακή επεξεργασία, σχετίζονται με δυσκολίες στις επιτελικές λειτουργίες (executive functions- EF) σε όλους τους τομείς: στη συναισθηματική ρύθμιση και τον έλεγχο- αναχαίτηση, δηλαδή την ικανότητα του παιδιού να κατευθύνει ή να επιβληθεί επί των συναισθημάτων του, στη μνήμη εργασίας, η οποία συμβάλει στην ικανότητα του παιδιού να αποθηκεύει και να διαχειρίζεται πληροφορίες, έτσι ώστε να εκτελέσει σύνθετες γνωστικές δράσεις, όπως η μάθηση και η λογική και τέλος, τον σχεδιασμό- επίλυση προβλημάτων, όπου εξετάζεται η ικανότητα του παιδιού να εμπλακεί σε σύνθετα έργα όπου μια σειρά δράσεων πρέπει συνεχώς να παρακολουθείται, να επαναξιολογείται και να ενημερώνεται (Pellicano, 2012).

Για παράδειγμα, η υπερευαισθησία σε ένα ερέθισμα, μπορεί να εξηγηθεί από την ύπαρξη λιγότερων στρατηγικών αντιμετώπισης του ερεθίσματος, οδηγώντας σε δυσκολίες στη συναισθηματική ρύθμιση που εξηγεί τα παρατηρούμενα μη συνηθισμένα μοτίβα αντίδρασης στις ΔΑΦ. Επίσης, έχει βρεθεί πως η αισθητηριακή υπερευαισθησία στο απτικό ερέθισμα, περιορίζει την κοινωνική λειτουργικότητα σε εφήβους με ΔΑΦ, υποδεικνύοντας πως η υπέρ- αντιδραστικότητα στα αισθητηριακά εισερχόμενα, διακόπτει την κοινωνική γνωστική λειτουργία. Ακόμη, η διαταραχή στην απόκριση σε αισθητηριακά εισερχόμενα, φαίνεται να προβλέπει την παρουσία επαναλαμβανόμενων συμπεριφορών (Pellicano, 2012).

Γενικά, τα θεωρητικά και τα εμπειρικά δεδομένα φανερώνουν πιθανές σχέσεις ανάμεσα στην αισθητηριακή επεξεργασία, τις EF και τη συμπεριφορά στις ΔΑΦ. Συγκεκριμένα, οι EF διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς συνδέονται με

αισθητικό- αντιληπτικά προβλήματα, όπως και με δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές και επικοινωνιακές δυσκολίες (Pellicano, 2012). Γι' αυτό το λόγο, στις δραστηριότητες που επιλέγονται στις εργοθεραπευτικές παρεμβάσεις, εμπεριέχονται στοιχεία που μπορούν σταδιακά να οδηγήσουν στη βελτιστοποίηση των ΕF και συνεπώς, στην πιο ομαλή αισθητηριακή επεξεργασία των ερεθισμάτων και συνεπώς σε καλύτερες συμπεριφορικές αποκρίσεις.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Έγκριση Επιτροπής Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας

Η διεξαγωγή της συγκεκριμένης μελέτης περίπτωσης έχει πάρει την έγκριση από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας (ΕΗΔΕ) του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, με Αριθμό Πρωτοκόλλου 237/2023.

Μεθοδολογία

Στην παρούσα εργασία εφαρμόστηκε η ερευνητική στρατηγική της «Μελέτης περίπτωσης». Διεξήχθη εγγενής μελέτη περίπτωσης, εφόσον εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο (Μαγγόπουλος, 2014). Τα κριτήρια επιλογής για τον συμμετέχοντα ήταν η διαγνωστική κατηγορία της ΔΑΦ, η ηλικία των 5 ετών, καθώς και το θεραπευτικό του πρόγραμμα, που εστίαζε στην παροχή υπηρεσιών εργοθεραπείας με τη συμβολή των αρχών της Ε.Α., σε συνδυασμό με παρεμβάσεις αισθητηριακής επεξεργασίας. Σκοπός της μελέτης είναι να εξετασθεί το πως επιδρά η Ε.Α. και οι αισθητηριακές παρεμβάσεις, κατά τη διάρκεια των εργοθεραπευτικών συνεδριών, σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, στα αισθητηριακά ελλείμματα του παιδιού και πως αυτό αποτυπώνεται στο παιχνίδι και την κοινωνική του συμμετοχή.

Οι βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν για την αναζήτηση των βιβλιογραφικών αναφορών ήταν οι εξής: PubMed και Google Scholar.

Αρχικά, εξετάζεται η επίδραση που έχει η εφαρμογή των αρχών της Ε.Α. στις επικοινωνιακές δεξιότητες του παιδιού και συνεπώς την επίδραση που επέρχεται στους στόχους του εργοθεραπευτικού προγράμματος. Τα αποτελέσματα που θα αναφερθούν προκύπτουν από την κλινική παρατήρηση.

Στη συνέχεια, όσον αφορά την αισθητηριακή επεξεργασία, για την

αξιολόγηση του παιδιού χρησιμοποιήθηκε η ελληνική διαπολιτισμική προσαρμογή του sensory profile (Dunn, 2019), το Greek Sensory Profile (SP-Gr) (Katsiana et al., 2020). Το SP-Gr χρησιμοποιήθηκε για να διερευνηθεί η επίδραση των αισθητηριακών προσεγγίσεων στις αισθητηριακές δυσκολίες του παιδιού, με στόχο τη ρύθμιση για καλύτερη συμμετοχή στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και το παιχνίδι. Το συγκεκριμένο εργαλείο απευθύνεται σε παιδιά ηλικιακού εύρους 3-10 ετών (Katsiana et al., 2020).

Το παρόν εργαλείο αξιολόγησης, βαθμολογείται με μια κλίμακα Likert 5 βαθμίδων. Η κλίμακα Likert αποτελεί μια ψυχομετρική κλίμακα που συχνά περιλαμβάνεται σε έρευνες που βασίζονται σε διερευνητικά ερωτηματολόγια (Bagua, 2013). Στο αισθητηριακό προφίλ που χορηγείται, η κλίμακα Likert αποτελείται από πέντε τμήματα, με διαβάθμιση από το 1 (πάντα), έως το 5 (ποτέ). Αναλυτικότερα, η βαθμολογία είναι η εξής: 1 (πάντα), 2 (συχνά), 3 (μερικές φορές), 4 (σπάνια), 5 (ποτέ). Οι βαθμολογίες είναι αντίστοιχες με τις απαντήσεις π.χ. εάν σε μια ερώτηση η απάντηση είναι το 4 (σπάνια), στο φύλλο βαθμολόγησης σημειώνονται 4 βαθμοί (Geier et al., 2007).

Η πρώτη συμπλήρωση του ελληνικού αισθητηριακού προφίλ (SP-Gr) (Katsiana et al., 2020), πραγματοποιήθηκε σχεδόν ένα μήνα μετά την έναρξη της κλινικής παρατήρησης του παιδιού, δηλαδή έπειτα από την παρακολούθηση οκτώ (8) εργοθεραπευτικών συνεδριών. Στη συμπλήρωση αυτή, συνέβαλε σημαντικά ο εργοθεραπευτής του παιδιού, που είχε επίγνωση επί των πληροφοριών που δεν ήταν δυνατό να καταγραφούν κατά τη διάρκεια της κλινικής παρατήρησης. Ένα μήνα μετά χορηγήθηκε εκ νέου, για να διαπιστωθεί εάν υπήρχαν αλλαγές στην αισθητηριακή επεξεργασία του παιδιού.

Μελέτη Περίπτωσης

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει την εφαρμογή των αρχών της Ε.Α. και την αισθητηριακή επεξεργασία, έπειτα από αισθητηριακές προσεγγίσεις, σε εργοθεραπευτικές συνεδρίες που πραγματοποιήθηκαν από τις 8/3/2023 έως 19/5/2023, σε ένα αγόρι, τον Γ., 5 χρονών (ημερομηνία γέννησης: 14/3/2018). Κατά τη λήψη ιστορικού για το συγκεκριμένο παιδί, αναφέρεται ότι ο τοκετός ήταν φυσιολογικός (38 εβδομάδες κύησης) και έχει διαγνωσθεί με άτυπο αυτισμό (F84.1), σύμφωνα με το ICD-10. Ο Γ. έχει λάβει τη διάγνωσή του από παιδοψυχίατρο, από το 2^ο ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. (Κέντρο Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης) Α' Θεσσαλονίκης, και φοιτά σε νηπιαγωγείο τυπικής ανάπτυξης.

Εργοθεραπευτική Αξιολόγηση

Πιο συγκεκριμένα, το παιδί ξεκίνησε το θεραπευτικό πρόγραμμα εργοθεραπείας από τον Ιανουάριο του 2021, με συχνότητα 2 φορές την εβδομάδα. Κατά την προσέλευσή του στο χώρο έρχεται με το συνοδό του. Τον πρώτο καιρό συνήθιζε να κρατάει ένα αντικείμενο στο χέρι το οποίο δυσκολευόταν να αποχωριστεί, καθώς επίσης δυσκολευόταν να περιμένει στο χώρο αναμονής. Στις αρχικές συνεδρίες, η εικόνα του παιδιού ήταν αρκετά αποδιοργανωμένη, καθώς είχε φτωχή βλεμματική επαφή και απέφευγε να αλληλεπιδράσει με άλλο άτομο πέρα από το συνοδό. Γι' αυτούς τους λόγους θεωρήθηκε χρήσιμο να εφαρμοστούν οι αρχές της Ε.Α..

Έτσι, η παρέμβαση βασίστηκε στις αρχές της Ε.Α. με βασικότερο στόχο των θεραπειών να είναι η ενίσχυση της αλληλεπίδρασης, η βελτίωση της βλεμματικής

επαφής, η αίσθηση της λήξης μια δραστηριότητας επιλογής του παιδιού και η βελτίωση της αισθητηριακής επεξεργασίας και γενικότερα της επικοινωνίας. Το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων ήταν κυρίως το σωματοαισθητικό παιχνίδι, οι παρεμβάσεις αισθητηριακής επεξεργασίας, τα διαδραστικά παιχνίδια και δραστηριότητες με άξονα τις επιτελικές λειτουργίες. Στις αρχικές συνεδρίες επέλεγε ο ίδιος οικεία παιχνίδια, με δυσκολία αποχωρισμού και δεν εξερευνούσε νέα κομμάτια εξοπλισμού.

Μέσω της κλινικής παρατήρησης, φαίνεται το παιδί να εμφάνιζε διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας. Στη χρήση αιωρούμενου εξοπλισμού, έδειχνε αρκετά διστακτικός και απέφευγε να επιλέξει τέτοιου είδους παιχνίδια. Σχετικά με την επεξεργασία των απτικών πληροφοριών, έδειχνε να εμφανίζει στοιχεία απτικής αμυντικότητας, καθώς δυσκολευόταν να ανεχθεί καινούριες υφές και απτικά υλικά. Ωστόσο, προτιμούσε σταθερά αγγίγματα και επιθυμούσε πιέσεις σε όλο του το σώμα, γεγονός που υποδεικνύει αισθητηριακή ανάγκη για ιδιοδεκτική εισροή (τούνελ, κρυφό κάτω από κουβέρτα- παρατηρήσεις από τις πρόσφατες συνεδρίες). Κατά το διάστημα της κλινικής παρατήρησης, έχει δοθεί έμφαση στην αισθητηριακή ρύθμιση του παιδιού, για να διατηρεί περισσότερο την προσοχή του και να είναι πιο οργανωμένος.

Σε επίπεδο αδρής κινητικότητας φαινόταν να είναι αρκετά ανώριμος, με φτωχό μυϊκό τόνο και στατικό έλεγχο. Δυσκολευόταν σε δεξιότητες κινητικού συντονισμού και σε καθιστή θέση διατηρούσε ανώριμη στάση σώματος και συνήθως αναζητούσε βάση στήριξης για να διατηρεί τη θέση του (με το μη επικρατές χέρι ή με στήριξη στην πλάτη) για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα. Όσον αφορά τη λεπτή κινητικότητα, δε φαινόταν να έχει εδραιωθεί πλευρική προτίμηση, ωστόσο έδειχνε να προτιμά τη δεξιά πλευρά και η σύλληψη να γίνεται με παλαμιαίο πρότυπο.

Οι στόχοι που έχουν τεθεί είναι η ενίσχυση της αλληλεπίδρασης και της βλεμματικής επαφής, η βελτίωση της αισθητηριακής του επεξεργασίας, η έναρξη και η λήξη μιας δραστηριότητας (οργάνωση του παιχνιδιού με έμφαση στις μεταβάσεις), η ενίσχυση της πρωτοβουλίας για την έναρξη της αλληλεπίδρασης και η ενίσχυση της παραμονής σε μία δραστηριότητα (ποιοτικότερη παραμονή).

Στόχοι Μελέτης

1) Η Ε.Α. σε εργοθεραπευτικές συνεδρίες σε παιδί με ΔΑΦ και η διερεύνηση βελτίωσης στην επικοινωνία

2) Η διερεύνηση της αισθητηριακής επεξεργασίας μέσω χορήγησης του Sensory Profile – Gr (Katsiana et al., 2020), πριν και μετά από αισθητηριακές παρεμβάσεις.

Αποτελέσματα κλινικών παρατηρήσεων αναφορικά με την Εντατική Αλληλεπίδραση

Η εφαρμογή των αρχών της Ε.Α. στην παρούσα μελέτη περίπτωσης, φαίνεται να έχει θετικό αντίκτυπο στην επικοινωνία του παιδιού και συνεπώς, σε όσες δράσεις επηρεάζονται από αυτήν.

Αρχικά, στις πρώτες συνεδρίες μέσω παρατήρησης, ο Γ. όταν του απευθυνόταν ο λόγος, μπορεί να αντιδρούσε αγνοώντας το άτομο ή να απαντούσε δίχως να επιδιώκει βλεμματική επαφή. Στις τελευταίες συνεδρίες φαινόταν να έχει πιο ποιοτική βλεμματική επαφή, ενώ οι φορές που θα αγνοούσε τον άλλον, είχαν μειωθεί αισθητά. Ακόμη, με την πάροδο του χρόνου, η μίμηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος, φαίνεται να είχε θετικό αντίκτυπο στη χρονική αύξηση της διατήρησης της βλεμματικής επαφής του Γ., όπως και σε

επίτευξη διαφορετικών εκφράσεων κάθε φορά, τις οποίες επαναλάμβανε σε επόμενες συνεδρίες.

Επιπλέον, στα παιχνίδια που θα χρειαζόταν βοήθεια, ενώ στην αρχή την αναζητούσε μόνο από τον θεραπευτή του, στις τελικές συνεδρίες έστρεψε το ενδιαφέρον του και στο άλλο άτομο που βρισκόταν στο χώρο, είτε για να εμπλακεί στο παιχνίδι του, είτε για να καλύψει τις ανάγκες του για βοήθεια.

Όσον αφορά τη λήψη πρωτοβουλιών σε συγκεκριμένα παιχνίδια, όπως το σωματοαισθητικό ή τη χρήση αιωρούμενου εξοπλισμού, φαίνεται να παρουσιάζει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον θεραπευτή του και να τα επιδιώκει με μεγαλύτερη άνεση, καθώς φαίνεται να αντιλαμβάνεται ότι οι ιδέες και οι πρωτοβουλίες του έχουν νόημα και συνεπώς, τις εκτελεί με περισσότερη ευκολία.

Ακόμη, η σχέση επικοινωνίας που έχει δομήσει με τον θεραπευτή του, φαίνεται να του παρέχει την ικανότητα να απολαμβάνει να βρίσκεται με άλλα άτομα ή να εμπλέκεται με παιχνίδια που πριν θα απέρριπτε, αφού αποτελούν παραδείγματα τυχαίας μάθησης, καθώς τα έχει επιλέξει το ίδιο το παιδί, για να εξυπηρετήσει τους προσωπικούς του κοινωνικούς σκοπούς. Εξακολουθεί να μην εκτελεί με πλήρη άνεση αρκετές από τις κινήσεις του, αλλά η εμπιστοσύνη του στον θεραπευτή του παρέχει περισσότερη άνεση από πριν, στις δράσεις που επιλέγει να κάνει.

Τέλος, η επικοινωνιακή σχέση που έχει δομηθεί με τον θεραπευτή, φαίνεται να παρέχει περισσότερες επιλογές για κινητικό αλληλεπιδραστικό παιχνίδι στο παιδί, το οποίο ταυτόχρονα απολαμβάνει, ενώ πρωτίστως μπορεί να δυσανασχετούσε ή να ήταν επιφυλακτικό. Επίσης, φαίνεται να υπάρχει βελτίωση στην εναλλαγή των δραστηριοτήτων, με λιγότερες αρνητικές αντιδράσεις ή μικρότερη επιμονή παραμονής στην ίδια δραστηριότητα.

Αποτελέσματα του Greek Sensory Profile 1^{ης} αξιολόγησης (19/4/2023)

Αναφορικά με τα αποτελέσματα του αισθητηριακού προφίλ, αρχικά, θα παρουσιαστούν οι βαθμολογίες του παιδιού κατά τομείς. Στον πρώτο τομέα, που αφορά την ακουστική επεξεργασία, η βαθμολογία στην πρώτη χορήγηση του ερωτηματολογίου είναι 26/40, που σημαίνει ότι υπάρχει πιθανή διαφορά σε σχέση με τα παιδιά της ηλικίας του. Στον δεύτερο τομέα, αυτόν της οπτικής επεξεργασίας, η βαθμολογία είναι 27/45 και έτσι το παιδί εμφανίζει πάλι μια πιθανή διαφορά. Όσον αφορά τον τομέα της αιθουσαίας επεξεργασίας, η βαθμολογία της πρώτης χορήγησης του αισθητηριακού προφίλ είναι 41/55, δηλαδή παρουσιάζει σίγουρη διαφορά σχετικά με τους συνομηλίκους του. Στον τέταρτο τομέα, δηλαδή της απτικής επεξεργασίας, η βαθμολογία 27/35, υποδεικνύει τυπική απόδοση. Στη στοματοαισθητηριακή επεξεργασία, η βαθμολογία είναι 40/60 κι έτσι το παιδί εμφανίζει μια πιθανή διαφορά σε σχέση με τους συνομηλίκους του. Στη συνέχεια, στον τομέα της αισθητηριακής επεξεργασίας η οποία σχετίζεται με αντοχή/ τόνο, η πρώτη βαθμολογία, 26/40, φανερώνει σίγουρη διαφορά στη καθημερινή του λειτουργικότητα σε σχέση με τα άλλα παιδιά, όπως και στον τομέα της ρύθμισης σχετιζόμενης με τη θέση του σώματος και την κίνηση, με βαθμολογία 33/50. Στον επόμενο τομέα, που αφορά τη ρύθμιση της κίνησης που επηρεάζει το επίπεδο δραστηριότητας, η πρώτη βαθμολόγηση είναι 20/35, η οποία αντιστοιχεί στην πιθανή διαφορά. Στον τομέα της ρύθμισης αισθητηριακής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις, η βαθμολογία, 16/20 παρουσιάζει μια τυπική απόδοση. Περνώντας στον τομέα της ρύθμισης οπτικής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις και επίπεδο δραστηριότητας, η πρώτη βαθμολογία 11/20 υποδεικνύει σίγουρη διαφορά. Επιπλέον, στον τομέα των συναισθηματικών/ κοινωνικών αντιδράσεων, η πρώτη βαθμολογία 61/85, παρουσιάζει μια πιθανή διαφορά. Όσον αφορά τη βαθμολογία του τομέα των συμπεριφορικών

αποτελεσμάτων της αισθητηριακής επεξεργασίας, με 12/30, το παιδί έχει σίγουρη διαφορά με τους συνομηλίκους του. Τέλος, στον τομέα που αφορά θέματα που υποδηλώνουν ουδό αντίδρασης, η πρώτη βαθμολογία 11/15 παρουσιάζει μια πιθανή διαφορά.

Κατά την πρώτη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, οι βαθμολογίες του παιδιού, που αντιστοιχούν στους 9 παράγοντες, αναφέρονται στη συνέχεια. Το τελικό raw score στην αισθητηριακή αναζήτηση ήταν 66/85, το οποίο υποδεικνύει τυπική απόδοση του παιδιού, όπως και όσον αφορά τη συναισθηματική αντιδραστικότητα, η οποία με 57/80 φθάνει το κατώτατο όριο της τυπικής απόδοσης. Στη συνέχεια, στον παράγοντα της χαμηλής αντοχής/ τόνου, η βαθμολογία είναι 26/45 και υποδεικνύει σίγουρη διαφορά σχετικά με τους συνομηλίκους του. Στη στοματική αισθητηριακή ευαισθησία το τελικό raw score είναι 27/45, που φανερώνει μια οριακή πιθανή διαφορά σε σχέση με τους άλλους. Το τελικό raw score του παράγοντα που αφορά την ελλιπή προσοχή/ διάσπαση, είναι 25/35, το οποίο οριακά είναι εντός της τυπικής απόδοσης. Στον τομέα της φτωχής εγγραφής, σημειώθηκε τελικό raw score 31/40, δηλαδή υποδηλώνει μια πιθανή διαφορά. Σημαντική ήταν η καταγραφή του τελικού raw score της αισθητηριακής ευαισθησίας, όπου με 10/20 παρουσιάζει σίγουρη διαφορά. Τέλος, σίγουρη διαφορά αντανακλούν και τα τελικά raw scores στις καθιστικές δραστηριότητες, με 8/20 και στη λεπτή κινητικότητα/ αντιληπτικότητα, με 7/15.

Έπειτα, αναλύθηκαν τα αποτελέσματα της πρώτης αξιολόγησης του παιδιού σε τεταρτημόρια (Quadrants), που όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα τεταρτημόρια αποτελούνται από τη φτωχή εγγραφή (1^ο τεταρτημόριο), την αναζήτηση αίσθησης (2^ο τεταρτημόριο), την ευαισθησία στο ερέθισμα (3^ο τεταρτημόριο) και την αποφυγή αίσθησης (4^ο τεταρτημόριο). Στη φτωχή εγγραφή, το

τελικό raw score του τεταρτημόριου ήταν 52/75 και καταδικνύει σίγουρη διαφορά (definite difference). Όσον αφορά την αναζήτηση αίσθησης, με τελικό raw score τεταρτημόριου 99/130, δείχνει μια πιθανή απόδοση (probable performance). Έπειτα, στην ευαισθησία στο ερέθισμα, το τελικό raw score του τεταρτημόριου ανέρχεται στα 63/100, παρουσιάζει σίγουρη διαφορά. Τέλος, στην αποφυγή αίσθησης, το τελικό raw score του τεταρτημόριου ήταν 89/145, δηλαδή ανήκει και πάλι στη σίγουρη διαφορά, με ευαισθησία πιο υψηλή από τους άλλους συνομηλίκους.

Αποτελέσματα του Greek Sensory Profile 2^{ns} αξιολόγησης (18/5/2023)

Η 2^η συμπλήρωση της ελληνικής προσαρμογής του αισθητηριακού προφίλ (SP-Gr) πραγματοποιήθηκε ύστερα από έναν μήνα, δηλαδή έπειτα από 8 συνεδρίες εργοθεραπείας, όπου ακολουθήθηκαν οι αρχές της εντατικής αλληλεπίδρασης και εφαρμόστηκαν ποικίλες αισθητηριακές προσεγγίσεις.

Αρχικά, αναφέρονται οι βαθμολογίες του ερωτηματολογίου, όσον αφορά τους τομείς. Στον πρώτο τομέα, που αφορά την ακουστική εξεργασία, η βαθμολογία της δεύτερης χορήγησης του ερωτηματολογίου SP-Gr είναι 30/40, η οποία οριακά υποδεικνύει πως το παιδί έχει τυπική απόδοση στην καθημερινή του ζωή. Στον δεύτερο τομέα, αυτόν της οπτικής επεξεργασίας, η βαθμολογία 29/45 αντανakλά την πιθανή διαφορά του παιδιού σε σχέση με τους άλλους. Όσον αφορά τον τομέα της αιθουσαίας επεξεργασίας, η βαθμολογία της δεύτερης χορήγησης του αισθητηριακού προφίλ είναι 48/55 και έτσι, το παιδί οριακά ανταποκρίνεται τυπικά, όπως ο υπόλοιπος πληθυσμός. Στον τέταρτο τομέα, δηλαδή της απτικής επεξεργασίας, με 74/90 στη δεύτερη αξιολόγηση, το παιδί αποκρίνεται τυπική στα ερεθίσματα που λαμβάνει. Στη στοματοαισθητηριακή επεξεργασία, η δεύτερη βαθμολογία 44/60, παρουσιάζει μια πιθανή διαφορά του παιδιού σχετικά με τους συνομηλίκους του. Στη

συνέχεια, στον τομέα της αισθητηριακής επεξεργασίας η οποία σχετίζεται με αντοχή/τόνο, η δεύτερη βαθμολογία 29/45, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το παιδί σίγουρα διαφέρει στην απόκρισή του στην καθημερινή του ζωή. Αναφορικά με τον τομέα της ρύθμισης σχετιζόμενης με τη θέση του σώματος και την κίνηση, στη δεύτερη αξιολόγηση με βαθμολογία 42/50, το παιδί εμφανίζει τυπική απόδοση στην καθημερινότητά του. Στον επόμενο τομέα, που αφορά τη ρύθμιση κίνησης που επηρεάζει το επίπεδο δραστηριότητας, στη δεύτερη βαθμολόγηση με 24/35, το παιδί φαίνεται να αποδίδει τυπικά στην καθημερινή του ζωή. Ακόμη, στον τομέα της ρύθμισης αισθητηριακής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις, η βαθμολογία 19/20, υποδεικνύει την τυπική απόδοση του παιδιού. Έπειτα, στον τομέα της ρύθμισης οπτικής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις και επίπεδο δραστηριότητας, η βαθμολογία της δεύτερης χορήγησης 16/20, παρουσιάζει επίσης μια τυπική απόδοση. Επιπλέον, στον τομέα των συναισθηματικών/κοινωνικών αντιδράσεων, η βαθμολογία 72/85, δείχνει ότι το παιδί αποκρίνεται τυπικά στα ερεθίσματα που δέχεται. Όσον αφορά τη βαθμολογία του τομέα των συμπεριφορικών αποτελεσμάτων της αισθητηριακής επεξεργασίας, με 18/30, το παιδί φαίνεται να διαφέρει σίγουρα από τους συνομηλίκους του, άρα να αντιμετωπίζει αρκετές δυσκολίες. Τέλος, στον τομέα που αφορά θέματα που υποδηλώνουν ουδό αντίδρασης, η βαθμολογία της δεύτερης χορήγησης του ερωτηματολογίου, 13/15, δείχνει μια τυπική απόδοση.

Έπειτα, στην επανάληψη του συγκεκριμένου αξιολογητικού εργαλείου, αναφορικά με τους 9 παράγοντες, προκύπτουν τα παρακάτω δεδομένα. Το raw score του 1^{ου} παράγοντα, δηλαδή της αισθητηριακής αναζήτησης, προκύπτει 70/85, κι έτσι φαίνεται πως το παιδί αποδίδει τυπικά στην καθημερινή του ζωή. Στον παράγοντα της συναισθηματικής αντιδραστικότητας, το raw score ανέρχεται στα 65/85, δηλαδή

και σε αυτό τον τομέα το παιδί αποδίδει τυπικά, όπως οι συνομηλικοί του. Όσον αφορά τον παράγοντα της χαμηλής αντοχής/ τόνου, το τελικό raw score, υποδεικνύει ότι το παιδί σίγουρα διαφέρει σε σχέση με τους άλλους συνομηλίκους, με τελικό raw score 29/45. Στον παράγοντα της στοματικής αισθητηριακής ευαισθησίας καταγράφεται μια πιθανή διαφορά του παιδιού στην απόκρισή του στα ερεθίσματα, με τελικό raw score 29/45, όπως και στην αισθητηριακή ευαισθησία, με τελικό raw score 14/20. Ωστόσο, στους παράγοντες που αφορούν την ελλιπή προσοχή/ διάσπαση και τη φτωχή εγγραφή, τα τελικά raw scores 28/35 και 36/40 αντίστοιχα, αναδεικνύουν την τυπική απόδοση του παιδιού στην καθημερινότητά του. Στον παράγοντα των καθιστικών δραστηριοτήτων, το τελικό raw score 12/20, υποδεικνύει οριακή τυπική απόδοση, ενώ στον παράγοντα της λεπτής κινητικότητας/ αντιληπτικότητας, σίγουρη διαφορά από τους άλλους συνομηλίκους, με τελικό raw score 7/15.

Στη συνέχεια, αναφέρονται τα αποτελέσματα της δεύτερης αξιολόγησης του παιδιού, όσον αφορά τα τεταρτημόρια κατά Dunn (1999). Στο τεταρτημόριο που αναφέρεται στη φτωχή εγγραφή, με τελικό raw score 53/75, το παιδί εξακολουθεί να διαφέρει σίγουρα από τους συνομηλίκους του. Εντούτοις, στην αναζήτηση αίσθησης, το αποτέλεσμα του τελικού raw score 103/130, υποδεικνύει οριακή τυπική απόδοση του παιδιού. Στο τεταρτημόριο που σχετίζεται με την ευαισθησία στο ερέθισμα, το τελικό raw score 72/100, οριακά παρουσιάζει σίγουρη διαφορά από τους τυπικά αναπτυσσόμενους συνομηλίκους. Τέλος, στο τεταρτημόριο που αφορά την αποφυγή αίσθησης, το τελικό raw score 104/145, υποδεικνύει πιθανή απόδοση σε σχέση με τους άλλους συνομηλίκους.

Συζήτηση

Εν τέλει, η Ε.Α. όπως φαίνεται από την παρούσα μελέτη περίπτωσης, αποτελεί μια χρήσιμη θεραπευτική προσέγγιση στη φαρέτρα των παιδιατρικών εργοθεραπευτών, οι οποίοι εφαρμόζοντας τις αρχές της, μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά τα παιδιά με ΔΑΦ στη βελτίωση των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων. Μέσω της διαθεσιμότητας, της ευχαρίστησης των δράσεων, την παροχή πρωτοβουλιών, την άμεση ανταπόκριση, τη δημιουργία και την επανάληψη οικείων δραστηριοτήτων, καθώς και την επέκταση αυτών και την εφαρμογή παύσεων από τον θεραπευτή, το παιδί με ΔΑΦ που αναφέρεται στη μελέτη περίπτωσης, φαίνεται να ξεκινά ενέργειες για δικούς του κοινωνικούς σκοπούς και μέσω παραδειγμάτων τυχαίας μάθησης, να αξιοποιεί τις υπάρχουσες κοινωνικές και επικοινωνιακές τάσεις που παρατηρούνται στα παιδιά με ΔΑΦ γενικότερα.

Συνεπώς, στον τομέα της επικοινωνίας, στο χρονικό διάστημα που διεξήχθη η μελέτη περίπτωσης, φαίνεται το παιδί να παρουσιάζει πιο ποιοτική βλεμματική επαφή, να επιθυμεί την εμπλοκή σε παιχνίδια που πρωτίστως θα απέρριπτε, να απολαμβάνει περισσότερο την συναναστροφή με άλλα άτομα και να εμφανίζει λιγότερες αρνητικές αντιδράσεις στην εναλλαγή δραστηριοτήτων. Έτσι, η Ε.Α. φαίνεται να είναι μια προσέγγιση χρήσιμη στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, για την επίτευξη των εργοθεραπευτικών στόχων του προγράμματος που παρακολουθεί το παιδί. Ωστόσο, απαιτείται περαιτέρω μελέτη για τη γενίκευση των αποτελεσμάτων στη ΔΑΦ.

Σχετικά με την αισθητηριακή επεξεργασία, τα αποτελέσματα από τις δύο χορηγήσεις του αισθητηριακού προφίλ (SP-Gr), παρουσιάζουν αρκετές διαφορές. Αρχικά, θα αναφερθούν οι διαφορές που καταγράφηκαν όσον αφορά τους δεκατέσσερις τομείς, στη συνέχεια οι διαφορές για τους εννέα παράγοντες του

ερωτηματολογίου και τέλος αναλύονται οι διαφορές που προκύπτουν στα τεταρτημόρια, κατά Dunn (1999). Τα τελικά raw scores των στοιχείων υποδεικνύουν τρεις κλίμακες λειτουργικότητας του παιδιού: την τυπική απόδοση, την πιθανή διαφορά και τη σίγουρη διαφορά σε σχέσεις με τους συνομηλίκους του, σε κάθε τομέα. Όσο υψηλότερη είναι η βαθμολογία, τόσο πιο πιθανό είναι το παιδί να εμφανίζει λιγότερες δυσκολίες στον εκάστοτε τομέα και συνεπώς στην καθημερινή του ζωή.

Σχετικά με την αισθητηριακή επεξεργασία του Γ. σύμφωνα με τις δύο χορηγήσεις του SP-GI, σε δύο διαφορετικά χρονικά διαστήματα, παρατηρήθηκαν ορισμένες αλλαγές βελτίωσης μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης αξιολόγησης, σχετικά με τους τομείς του αξιολογητικού εργαλείου. Ωστόσο, όπως είναι αναμενόμενο και από το μικρό χρονικό διάστημα της εκ νέου συμπλήρωσης του ελληνικού αισθητηριακού προφίλ, υπήρξαν και τομείς που παρέμειναν ίδιοι. Ειδικότερα, στην ακουστική επεξεργασία καταγράφεται βελτίωση του Γ. κι από ότι φαίνεται από τα αποτελέσματα, ενώ έδειχνε πιθανά να δυσκολεύεται στην καθημερινή του ζωή, αυτό δεν ισχύει πλέον, εφόσον οι βαθμολογίες του αντιστοιχούν πλέον στην τυπική απόδοση, ενώ στην οπτική επεξεργασία, υπάρχει σταθερότητα, με το παιδί να εξακολουθεί να παρουσιάζει πιθανή διαφορά σχετικά με τους άλλους. Στην αιθουσαία επεξεργασία παρατηρείται σημαντική διαφορά, καθώς φαινόταν να αντιμετωπίζει σίγουρα περισσότερες δυσκολίες από τους συνομηλίκους του, πλέον φαίνεται να ανταποκρίνεται τυπικά στα έργα της καθημερινής του ζωής. Στην απτική επεξεργασία αρχικά φαίνεται να παρουσιάζει πιθανές δυσκολίες, ενώ έπειτα οι δυσκολίες αυτές ελαττώνονται τόσο, σε βαθμό που οριακά να ανταποκρίνεται τυπικά στα ερεθίσματα που λαμβάνει. Επιπλέον, στον τομέα της στοματοαισθητηριακής επεξεργασίας, οι βαθμολογίες φαίνεται να υποδεικνύουν πως το παιδί εξακολουθεί

να αντιμετωπίζει πιθανά εμπόδια στην καθημερινότητά του, σε σχέση με τους συνομηλίκους του, όπως και στον τομέα της αισθητηριακής επεξεργασίας η οποία σχετίζεται με αντοχή/ τόνο, όπου οι βαθμολογίες καταδεικνύουν ότι το παιδί σίγουρα περιορίζεται στην εκτέλεση δραστηριοτήτων στην καθημερινή του ζωή.

Από την άλλη, σημαντική διαφορά καταγράφεται στον τομέα της ρύθμισης σχετιζόμενης με τη θέση του σώματος και την κίνηση, όπου φαίνεται πως ενώ το παιδί σίγουρα αντιμετωπίζει δυσκολίες, πλέον αποδίδει τυπικά, όπως οι συνομηλικοί του, στην καθημερινότητά του. Στον τομέα της ρύθμισης της κίνησης που επηρεάζει το επίπεδο δραστηριότητας, παρατηρείται πως το παιδί ενώ πιθανά να αντιμετώπιζε δυσκολίες στην καθημερινότητά του, πλέον αποδίδει το ίδιο με συνομηλίκους τυπικής ανάπτυξης, ενώ οι βαθμολογίες στον τομέα της ρύθμισης αισθητηριακής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις, αποτελούν ακόμη ένα σταθερό σημείο, όπου το παιδί φαίνεται να εξακολουθεί να αποκρίνεται τυπική απόκριση όπως οι συνομηλικοί του. Στη ρύθμιση οπτικής εισροής για να επιτύχει συναισθηματικές αντιδράσεις καταγράφεται διαφορά, όπου το παιδί αρχικά φαίνεται να παρεμποδίζεται σίγουρα στην καθημερινότητά του, έπειτα βαθμολογείται στην τυπική απόδοση, όπως και στον τομέα των συναισθηματικών/ κοινωνικών αντιδράσεων, όπου φαίνεται αρχικά να παρεμποδίζεται πιθανά, στη συνέχεια εμφανίζει τυπική απόδοση. Τελευταίο σταθερό σημείο αποτελεί ο τομέας των συμπεριφορικών αποτελεσμάτων της αισθητηριακής επεξεργασίας, με βαθμολογίες που υποδεικνύουν ότι το παιδί εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σίγουρα δυσκολίες στην καθημερινότητά του. Τέλος, σχετικά με τον τομέα που αφορά θέματα που υποδηλώνουν ουδό αντίδρασης, η μεταβλητότητα των βαθμολογιών φανερώνει ότι το παιδί ενώ πιθανά να διέφερε από τους συνομηλίκους του, πλέον βαθμολογείται στην τυπική απόδοση.

Εν συνεχεία, παρατηρούνται επίσης, σημεία που μεταβάλλονται και άλλα που παραμένουν σταθερά, σχετικά με τους παράγοντες του ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα, στη σύνοψη των δύο πρώτων παραγόντων, που αφορούν την αισθητηριακή αναζήτηση και τη συναισθηματική αντιδραστικότητα, παρότι ήταν στην τυπική απόδοση, οι βαθμολογίες βελτιώθηκαν εντός των ορίων της τυπικής απόδοσης παρουσιάζοντας ακόμα καλύτερη απόκριση του παιδιού στις καθημερινές του δράσεις. Στον επόμενο παράγοντα, που σχετίζεται με την χαμηλή αντοχή/ τόνο, τα τελικά raw scores των δύο αξιολογήσεων, υποδεικνύουν ότι το παιδί έχει σίγουρη διαφορά σχετικά με τους συνομηλίκους του, άρα αντιμετωπίζει δυσκολίες στην καθημερινή του ζωή. Στη στοματική αισθητηριακή ευαισθησία, καταγράφεται και στις δύο αξιολογήσεις ότι πιθανά να δυσκολεύεται στην καθημερινή του ζωή και χρήζει έμφασης στον επόμενο προγραμματισμό του θεραπευτικού προγράμματος. Έπειτα, αναφορικά με τον παράγοντα της ελλιπούς προσοχής/ διάσπασης, τα δύο τελικά raw score υποδεικνύουν την τυπική απόδοση του παιδιού. Εξίσου ίδια παραμένουν τα αποτελέσματα και σχετικά με τον παράγοντα της λεπτής κινητικότητας/ αντιληπτικότητας, καθώς με ίδιες βαθμολογίες στα τελικά raw scores, το παιδί εμφανίζει σίγουρη διαφορά σε σχέση με τους συνομηλίκους, του κι αυτό είναι ένα γεγονός που πρέπει να ληφθεί υπόψιν στην επόμενη επανεξέταση του θεραπευτικού προγράμματος και των στόχων του, έτσι ώστε να βελτιωθεί η λεπτή του κινητικότητα. Διαφορές καταγράφονται στους παράγοντες της φτωχής εγγραφής, της αισθητηριακής ευαισθησίας και των καθιστικών δραστηριοτήτων. Στη φτωχή εγγραφή από την πιθανή διαφορά, φαίνεται ότι πλέον το παιδί έχει κατακτήσει την τυπική απόδοση, όπως και στις καθιστικές δραστηριότητες, όπου τα τελικά raw scores καταδεικνύουν ότι το παιδί ενώ σίγουρα παρεμποδιζόταν στην καθημερινότητά του, πλέον οριακά αποδίδει τυπικά. Τέλος, όσον αφορά τα τελικά

raw scores στην αισθητηριακή ευαισθησία, ενώ φαίνεται το παιδί να αντιμετωπίζει σίγουρα πολλά εμπόδια στις δράσεις του, στο τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος, εμφανίζει οριακή πιθανή διαφορά σε σχέση με τους άλλους.

Περνώντας εν τέλει, στη σύγκριση των δύο αξιολογήσεων όσον αφορά τα τεταρτημόρια κατά Dunn (2006), παρατηρούνται ξανά αισθητηριακές συμπεριφορές που παραμένουν σταθερές, καθώς και συμπεριφορές που καταδεικνύουν βελτίωση. Έτσι, στο τεταρτημόριο της φτωχής εγγραφής, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των δύο αξιολογήσεων, ο Γ. φαίνεται να παρουσιάζει σίγουρη διαφορά από τους συνομηλίκους του και άρα παρεμποδίζεται στην καθημερινή του ζωή λόγω χαμηλής εγγραφής αισθητηριακών ερεθισμάτων. Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα για σίγουρη διαφορά και στο τεταρτημόριο που αντιστοιχεί στην ευαισθησία στο ερέθισμα και συνεπώς φαίνεται να παρεμποδίζεται η λειτουργικότητά του και η συμμετοχή του στην καθημερινή ζωή και λόγω ευαισθησίας στα αισθητηριακά ερεθίσματα. Από την άλλη, στο τεταρτημόριο που σχετίζεται με την αποφυγή αίσθησης, τα τελικά raw scores υποδεικνύουν ότι ενώ το παιδί φαίνεται να διαφέρει σίγουρα από τους συνομηλίκους του, πλέον αποδίδει καλύτερα, αλλά όχι βέλτιστα. Τα παραπάνω στοιχεία που προέκυψαν από τα αποτελέσματα μπορούν να ληφθούν υπόψη και να συμπεριληφθούν στον επαναπροσδιορισμό των εργοθεραπευτικών στόχων του προγράμματος. Τέλος, σημαντική είναι η αλλαγή όσον αφορά το τεταρτημόριο που αντιστοιχεί στην αναζήτηση αίσθησης, όπου ενώ φαίνεται ότι το παιδί πιθανά να αντιμετωπίζει δυσκολίες, πλέον, αν και οριακά σύμφωνα με τα αποτελέσματα φαίνεται να είναι στην τυπική απόδοση, όπως οι συνομηλικοί του.

Στο διάστημα που πραγματοποιήθηκαν οι παρατηρήσεις (8 συνεδρίες εργοθεραπείας), ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παράγοντες στους οποίους καταγράφηκαν αλλαγές στην απόδοση του Γ.. Ειδικότερα, γίνεται αναφορά στη

φτωχή εγγραφή, την αισθητηριακή ευαισθησία και τις καθιστικές δραστηριότητες, όπου οι βαθμολογίες ήταν αρκετά βελτιστοποιημένες, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται καλύτερες αντιδραστικές συμπεριφορές στα αισθητηριακά ερεθίσματα. Έτσι, το παιδί φαίνεται καταγράφει καλύτερα πληροφορίες που συμβαίνουν γύρω του, να ανέχεται πιο εύκολα τα αισθητηριακά εισερχόμενα, καθώς και να εμπλέκεται σε πιο πολλές κινητικές δραστηριότητες.

Τέλος, όσον αφορά τα τεταρτημόρια κατά Dunn (1999), σημαντικές διαφορές καταγράφονται στην αποφυγή αίσθησης, όπως και στην αναζήτηση αίσθησης. Το παιδί διαχειρίζεται καλύτερα τα αισθητηριακά εισερχόμενα που λαμβάνει από το περιβάλλον γύρω του και αποκρίνεται με πιο αποδεκτούς τρόπους. Συνεπώς, είναι πιθανό να επιτευχθεί η αισθητηριακή ωρίμανση, που θα οδηγήσει σε ποιοτικότερη παραμονή σε δραστηριότητες, προσφέροντας επίσης, τη δυνατότητα για λήψη πρωτοβουλιών και έναρξη δραστηριοτήτων.

Συμπέρασμα

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της κλινικής παρατήρησης φαίνεται να υπάρχει μια θετική επίδραση της Ε.Α. σε ποικίλες πτυχές της επικοινωνίας του Γ.. Επίσης, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ελληνικής προσαρμογής του αισθητηριακού προφίλ (SP-Gr), φαίνεται ότι οι διαδικασίες αισθητηριακής επεξεργασίας που παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη περίπτωσης, είναι κάπως μεταβλητές και είναι πιθανό να αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Φαίνεται επίσης, ότι ορισμένες προσεγγίσεις, όπως οι θεραπείες που βασίζονται στην αισθητηριακή επεξεργασία, μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των δυσκολιών αισθητηριακής επεξεργασίας και επικοινωνίας του παιδιού. Τα αποτελέσματα της εργοθεραπευτικής παρέμβασης που μελετώνται στην παρούσα εργασία προκύπτουν από ένα εργοθεραπευτικό πρόγραμμα παρέμβασης, όπου εφαρμόζονται ταυτόχρονα οι παραπάνω προσεγγίσεις. Τέλος, απαιτείται περισσότερη έρευνα για να γίνουν πλήρως κατανοητές οι προσεγγίσεις της Ε.Α., της αισθητηριακής επεξεργασίας και της μεταξύ τους σχέσης, όπως και για το πως επηρεάζουν τις δεξιότητες επικοινωνίας και τις ικανότητες αισθητηριακής επεξεργασίας των παιδιών με ΔΑΦ, με σκοπό να γίνει κατανοητό το πως θα είναι εφικτό να υποστηριχτούν βέλτιστα στην καθημερινή τους ζωή.

Περιορισμοί

Η μελέτη περιορίζεται από το μικρό δείγμα (ένας συμμετέχων), καθώς πρόκειται για μελέτη περίπτωσης. Επίσης, η μελέτη περίπτωσης περιορίζεται από το μικρό χρονικό διάστημα παρατήρησης (2,5 μήνες) και εφαρμογής του αισθητηριακού προφίλ (1 μήνας), με σκοπό να καλυφθούν οι ανάγκες της μελέτης. Τέλος, το

αισθητηριακό προφίλ στα πλαίσια της κλινικής άσκησης, καθυστέρησε να χορηγηθεί, λόγω διαφόρων συγκυριών, όπως η αναμονή για την έγκριση ηθικής και δεοντολογίας, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση για τη συγκατάθεση της οικογένειας. Ένας άλλος σημαντικός περιορισμός είναι ότι το ελληνικό αισθητηριακό προφίλ, είναι ερωτηματολόγιο γονέων- φροντιστών και δεν αποτελεί προϊόν αυτοαναφοράς, οπότε εγκυμονεί κινδύνους για μεροληψία.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα και κλινικές προεκτάσεις

Προτείνεται το Greek Sensory Profile (SP-Gr) (Katsiana et al., 2020), να δοθεί σε μεγαλύτερο πληθυσμό παιδιών στο φάσμα του αυτισμού, όπως και να συνδυαστεί με μελέτη της E.A. και του αντίκτυπού της στην αισθητηριακή τους επεξεργασία ή στο κίνητρο των παιδιών για συμμετοχή στις δραστηριότητες καθημερινής ζωής. Από ότι φαίνεται από την παρούσα μελέτη περίπτωσης προτείνεται η χρήση της E.A. για θετικά αποτελέσματα στην επικοινωνία στην κλινική πράξη και την εργοθεραπευτική πρακτική, καθώς και η χρήση του αισθητηριακού προφίλ για την αξιολόγηση, την παρακολούθηση της εργοθεραπευτικής παρέμβασης και τον επαναπροσδιορισμό των στόχων στην εργοθεραπευτική πρακτική. Τέλος, προτείνεται περαιτέρω μελέτη των αισθητηριακών προσεγγίσεων που μπορεί να έχουν το θετικότερο αντίκτυπο στις διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας αυτών των παιδιών και στη βελτίωση της λειτουργικότητάς τους στα έργα της καθημερινής τους ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- American Psychiatric Association, (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 4th ed., text rev..
- American Psychiatric Association, (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 5th ed. American Psychiatric Association.
- American Journal of Occupational Therapy (2020). *Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process- Fourth Edition*.
- Argyropoulou, Z., & Papoudi, D. (2012). The training of a child with autism in a Greek preschool inclusive class through intensive interaction: a case study. *European Journal of Special Needs Education*. <https://doi.org/10.1080/08856257.2011.640489>
- Ayres, A. J. (1973). Sensory integration and learning disorders. *Western Psychological Services*. <https://ci.nii.ac.jp/ncid/BA06624771>
- Ayres, A. J. (1979). Sensory Integration and the child. *Western Psychological Services*.
- Barua, A. (2013). Methods for Decision- Making in Survey Questionnaires Based on Likert Scale. *Journal of Asian Scientific Research*, 3(1), 35-38. <https://archive.aessweb.com/index.php/5003/article/view/3446>
- Βογινδρούκας, Ι. (Επιμ.). (2010). *Εντατική Αλληλεπίδραση (Intensive Interaction): ένας πρακτικός οδηγός για άτομα με επικοινωνιακές διαταραχές* (μτφ. Δ. Μποζινάκη). *Ταξιδευτής*. (έτος έκδοσης πρωτότυπου 2001)
- Bundy, C. A. & Shelly, J. L. (2020). *Sensory Integration: Theory and Practice*. 3rd ed. F.A. DAVIS.
- Cascio, C. J. (2010). Somatosensory processing in neurodevelopmental disorders. *Journal of Neurodevelopmental Disorders*. 2(2), 62-69. <https://doi.org/10.1007/s11689-010-9046-3>
- Case-Smith, J., & Arbesman, M. (2008). Evidence-Based Review of Interventions for Autism

- Used in or of Relevance to Occupational Therapy. *American Journal of Occupational Therapy*, 62(4), 416-429. <https://doi.org/10.5014/ajot.62.4.416>
- Dunn, W. (1997). The impact of sensory processing abilities on the daily lives of families: A conceptual model. *Infants and Young Children*, 9(4), 23-25.
- Dunn, W. (1999). *The Sensory Profile: User's Manual*. The Psychological Corporation.
- Dunn, W. (2001). The Sensations of Everyday Life: Empirical, Theoretical, and Pragmatic Considerations. *American Journal of Occupational Therapy*, 55(6), 608-620. <https://doi.org/10.5014/ajot.55.6.608>
- Dunn, W. (2006). *Sensory Profile Supplement user's manual*. San Antonio, TX: Psychological Corporation.
- Geier, D. A., Garver, C. R., Carmody, T. J., Andrews, A., Triverdi, M. H., & Mehta, J. A. (2007). Examining sensory quadrants in autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 1(2), 185-193. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2006.09.002>
- Gray, K. (2018). Atypical Autism. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders*. (F. Volkmar, Επιμ.) Springer New York.
- Hunt, J., Van Hooydonk, E., Faller, P., Mailloux, Z. & Schaaf, R. (2017). Manualization of Occupational Therapy Using Ayres Sensory Integration® for Autism. *OTJR: Occupation, Participation and Health*. <https://doi:10.1177/1539449217697044>
- Harrison, J., Weber, S., Jakob, R., & Chute, C. G. (2021). ICD-11: an international classification of diseases for the twenty-first century. *BMC Medical Informatics and Decision Making*, 21(S6). <https://doi.org/10.1186/s12911-021-01534-6>
- Hatlestad, B. (2018). *The Wilbarger Protocol*. Augustana Digital Commons.
- Hutchinson, N., & Bodicoat, A. (2015). The Effectiveness of Intensive Interaction, A Systematic Literature Review. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 28(6), 437-454. <https://doi:10.1111/jar.12138>

- Hwang, B., & Hughes, C. (2000). The effects of social interactive training on early social communicative skills of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 30(4).
- Joon, P., Kumar, A. & Parle, M. (2021). What is autism? *Pharmacological Reports*. <https://doi.org/10.1007/s43440-021-00244-0>
- Κατσιάνα, Α (2015). *Διερεύνηση της αισθητηριακής επεξεργασίας, της προσαρμοστικής συμπεριφοράς και της ποιότητας ζωής, σε παιδιά με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (φάσμα αυτισμού) και παιδιά με σύνδρομο Down*. [Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Τμήμα Ψυχολογίας], Article 36617. <http://dx.doi.org/10.12681/eadd/36617>
- Katsiana, A., Strimpakos, N., Kapreli, E., Kolokotroni, O., Kokkaris, P., & Alexandrou, E. (2020). Cross-cultural adaptation and psychometric properties of the Greek Sensory Profile (SP-Gr) caregiver questionnaire. *Athens Medical Society, Archives of Hellenic Medicine*, 37(1), 34-41.
- Kodak, T., & Bergmann, S. (2020). Autism Spectrum Disorder: Characteristics, Associated Behaviors, and Early Intervention. *Pediatric clinics of North America*, 67(3), 525-535. <https://doi:10.1016/j.pcl.2020.02.007>
- Μαγγόπουλος, Γ. (2014). Η μελέτη περίπτωσης ως ερευνητική στρατηγική στην αξιολόγηση προγραμμάτων: θεωρητικοί προβληματισμοί. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 16(64).
- Mang, J. D. (2007). Sensory Processing and Participation of Children with Autism Spectrum Disorder (Master's Paper). *Washington University School of Occupational Therapy*.
- Nind, M. (1996). Efficacy of intensive interaction: developing sociability and communication in people with severe and complex learning difficulties using an approach based on caregiver- infant interaction. *European Journal of Special Needs Education* 11, 48-

- 66.
- Nind, M. (1999) Intensive Interaction and autism: a useful approach?. , 26(2), 96-102.
doi.org/10.1111/1467-8527.t01-1-00114
- Nind, M., & Hewett, D. (2001). *A Practical Guide to Intensive Interaction*.
- Nind, M., & Kellett, M. (2002). Responding to individuals with severe learning difficulties and stereotyped behaviour: challenges for an inclusive era. *European Journal of Special Needs Education*, 17(3), 265-282.
<https://doi.org/10.1080/08856250210162167>
- Novak, I. & Honan, I. (2019). Effectiveness of paediatric occupational therapy for children with disabilities: A systematic review. *Australian Occupational Therapy Journal*. 66, 258-273. [https://doi: 10.1111/1440-1630.12573](https://doi:10.1111/1440-1630.12573)
- Pellicano, E. (2012). The Development of Executive Function in Autism. *Autism Research and Treatment*, 2012, 1-8.<https://doi.org/10.1155/2012/146132>
- Tee, A., & Reed, P. (2016). Controlled study of the impact on child behaviour problems of intensive interaction for children with ASD. *Journal of Research in Special Educational Needs*. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12376>
- Thapar, A., Cooper, M. & Rutter, M. (2017). Neurodevelopmental disorders. *Lancet Psychiatric*, 4(4), 339–346.
- Zeedyk, M. S., Caldwell, P., & Davies, C. S. L. (2009). How rapidly does intensive interaction promote social engagement for adults with profound learning disabilities? *European Journal of Special Needs Education*, 24(2), 119-137.<https://doi.org/10.1080/08856250902793545>
- Wilbarger, P. (2005). *Wilbarger Protocol. Wilbarger Deep Pressure and Proprioceptive Technique Protocol Continuing Education*. Minneapolis: Minnesota.
- World Health Organization (1993). *The ICD-10 classification of mental and behavioural*

disorders. World Health Organization.

World Health Organization (2008). International classification of functioning, disability and health. ICF. *WHO Press*.

World Health Organization (2021). *International Statistical Classification of Mental Disorders and Behavioral Problems*. 11th edition.

World Federation of Occupational Therapists (2012). About occupational therapy.
<https://www.wfot.org/about-occupational-therapy>

Zeedyk, M. S., Caldwell, P., & Davies, C. S. L. (2009). How rapidly does intensive interaction promote social engagement for adults with profound learning disabilities? *European Journal of Special Needs Education*, 24(2), 119-137.<https://doi.org/10.1080/08856250902793545>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα Α: Ελληνική Προσαρμογή Αισθητηριακού Προφίλ

SENSORY PROFILE

Winnie Dunn, Ph.D., OTR, FAOTA

Caregiver Questionnaire

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

WinnieDunn,PhD.,OTR,FAOTA

Ερωτηματολόγιο Φροντιστή

Κωδικός παιδιού _____ Ημερομηνία Γέννησης _____

Ημερομηνία Συμπλήρωσης: _____. Συμπληρώνεται από την **μητέρα** (αν συμπληρωθεί από τον πατέρα ή άλλον φροντιστή παρακαλώ να αναφερθεί εδώ: _____)

ΟΔΗΓΙΕΣ

Παρακαλώ επιλέξτε το κουτάκι το οποίο **καλύτερα** περιγράφει την συχνότητα με την οποία το παιδί σας ακολουθεί τις παρακάτω συμπεριφορές. Παρακαλώ καθώς απαντάτε σε όλες τις ενότητες, εάν δεν είστε σε θέση να απαντήσετε είτε γιατί δεν έχετε παρατηρήσει την συγκεκριμένη συμπεριφορά είτε γιατί δεν πιστεύετε ότι ισχύει για το παιδί σας, τότε βάλτε ένα X στον αριθμό της συγκεκριμένης πρότασης. Γράψτε σχόλια στο τέλος της κάθε ενότητας. Επίσης μην γράφετε στην σειρά της Συνολικής Βαθμολογίας Ενότητας.

Χρησιμοποιείστε τις ακόλουθες επεξηγήσεις ώστε να βαθμολογήσετε την απάντησή σας.

Πάντα	Όταν παρουσιάζεται η περιγραφόμενη κατάσταση, το παιδί πάντα ανταποκρίνεται με αυτόν τον τρόπο, στο 100% των περιπτώσεων
Συχνά	Όταν παρουσιάζεται η περιγραφόμενη κατάσταση, το παιδί συχνά ανταποκρίνεται με αυτόν τον τρόπο, στο 75% των περιπτώσεων
Μερικές φορές	Όταν παρουσιάζεται η περιγραφόμενη κατάσταση, το παιδί μερικές φορές ανταποκρίνεται με αυτόν τον τρόπο, στο 50% των περιπτώσεων
Σπάνια	Όταν παρουσιάζεται η περιγραφόμενη κατάσταση, το παιδί σπάνια ανταποκρίνεται με αυτόν τον τρόπο, στο 25% των περιπτώσεων
Ποτέ	Όταν παρουσιάζεται η περιγραφόμενη κατάσταση, το παιδί ποτέ δεν ανταποκρίνεται με αυτόν τον τρόπο, στο 0% των περιπτώσεων

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Α

ΘΕΜΑ			Α. ΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	X	1	Ανταποκρίνεται αρνητικά σε απρόσμενους ή δυνατούς ήχους (για παράδειγμα, κλαίει ή κρύβεται στον ήχο της ηλεκτρικής σκούπας, του γαυγίσματος, του σεσουάρ μαλλιών)					
	X	2	Καλύπτει τα αυτιά του με τα χέρια του ώστε να τα προστατέψει από τον ήχο					
	X	3	Δυσκολεύεται να ολοκληρώσει καθήκοντα όταν το ραδιόφωνο είναι ανοιχτό					
	X	4	Αποσπάται η προσοχή του ή έχει δυσκολία στο να λειτουργεί εάν υπάρχει πολύς θόρυβος γύρω					
	X	5	Δεν μπορεί να δουλέψει με θόρυβο στο βάθος (για παράδειγμα, ανεμιστήρας, ψυγείο)					
	Y	6	Φαίνεται να μην ακούει τι του λες (για παράδειγμα, δεν συντονίζεται με ότι του λες, φαίνεται να σε αγνοεί)					
	Y	7	Δεν ανταποκρίνεται στο άκουσμα του ονόματός του αλλά γνωρίζεις ότι η ακοή του παιδιού είναι εντάξει					
	Y	8	Του αρέσουν οι παράξενοι θόρυβοι/ επιδιώκει να κάνει θόρυβο για τον θόρυβο					

Συνολική Βαθμολογία Ενότητας

Σχόλια:

ΘΕΜΑ			Β. ΟΠΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	X	9	Προτιμάει να είναι στο σκοτάδι					
	X	10	Εκφράζει την ενόχλησή του ή αποφεύγει έντονα φώτα (για παράδειγμα, κρύβεται από τον ήλιο που μπαίνει από το παράθυρο στο αυτοκίνητο)					
	X	11	Είναι ευτυχισμένο να είναι σε σκοτάδι					
	X	12	Αρχίζει να δυσφορεί όταν προσπαθεί να βρει αντικείμενα σε ανταγωνιστικά περιβάλλοντα (για παράδειγμα, σε ένα ακατάστατο συρτάρι)					
	X	13	Δυσκολεύεται να συνθέσει τα κομμάτια του πάζλ (σε σύγκριση με παιδιά της ηλικίας του)					
	X	14	Ενοχλείται με τα έντονα φώτα ακόμη και όταν οι άλλοι έχουν ήδη προσαρμοστεί στο φως					
	X	15	Καλύπτει τα μάτια ή τα μισοκλείνει ώστε να τα προστατεύει από το φως					
	Y	16	Κοιτάει προσεκτικά ή επίμονα αντικείμενα/ ανθρώπους (για παράδειγμα ατενίζει)					
	Y	17	Δυσκολεύεται να ανακαλύψει αντικείμενα σε ανταγωνιστικές συνθήκες (για παράδειγμα, τα παπούτσια του σε ένα ακατάστατο δωμάτιο, το αγαπημένο του παιχνίδι σε ένα ακατάστατο συρτάρι)					

Συνολική Βαθμολογία Ενότητας

Σχόλια:

ΘΕΜΑ			Γ.ΑΙΘΟΥΣΑΙΑΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
→	X	18	Γίνεται νευρικό και ανήσυχο όταν τα πόδια του αφήνουν το έδαφος					
→	X	19	Δεν του αρέσουν δραστηριότητες όπου το κεφάλι είναι ανάποδα (για παράδειγμα, τούμπες, πάλη)					
→	X	20	Αποφεύγει εξοπλισμό παιδικής χαράς ή κινούμενα παιχνίδια (για παράδειγμα, κούνια, «γύρω-γύρω»)					
→	X	21	Δεν του αρέσει να μετακινείται με το αυτοκίνητο					
→	X	22	Κρατάει το κεφάλι του όρθιο, ακόμη κι αν σκύβει ή γέρνει (για παράδειγμα, διατηρεί μια άκαμπτη θέση/στάση κατά την δραστηριότητα)					
→	X	23	Αποπροσανατολίζεται αφού σκύβει πάνω από τον νεροχύτη ή το τραπέζι (για παράδειγμα, πέφτει ή ζαλίζεται)					
→	Y	24	Επιδιώκει όλων των ειδών τις κινήσεις και αυτό επηρεάζει τις καθημερινές του ρουτίνες (για παράδειγμα, δεν μπορεί να καθίσει ακούνητο, κάνει νευρικές κινήσεις)					
→	Y	25	Αναζητά όλων των ειδών τις κινητικές δραστηριότητες (για παράδειγμα, να στροβιλίζεται από έναν ενήλικα, «γύρω- γύρω, εξοπλισμό παιδικής χαράς, κινούμενα παιχνίδια)					
→	Y	26	Στροβιλίζεται μόνο του συχνά κατά τη διάρκεια της ημέρας (για παράδειγμα του αρέσει το αίσθημα της ζάλης)					
→	Y	27	Ταλαντεύεται ασυνείδητα (για παράδειγμα, όταν βλέπει τηλεόραση)					
→	Y	28	Ταλαντεύεται στο γραφείο/καρέκλα/πάτωμα					
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας								
Σχόλια:								
ΘΕΜΑ			Δ.ΑΠΤΙΚΗΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	X	29	Αποφεύγει να λερώνεται (για παράδειγμα, με κρέμα, άμμο, δακτυλομπογιά, κόλλα, ταινία)					
	X	30	Εκφράζει τη δυσφορία του κατά την διαδικασία καλλωπισμού (για παράδειγμα, αντιστέκεται ή κλαίει στο κούρεμα, στο πλύσιμο του προσώπου, στο κόψιμο των νυχιών)					
	X	31	Προτιμάει μακρυμάνικα ρούχα όταν κάνει ζεστή ή κοντομάνικα όταν κάνει κρύο					
	X	32	Εκφράζει την δυσφορία του στον οδοντίατρο ή όταν βουρτσίζει τα δόντια του (για παράδειγμα κλαίει ή αντιστέκεται)					
	X	33	Έχει ευαισθησία σε συγκεκριμένα υλικά (για παράδειγμα, σε συγκεκριμένα ρούχα ή σεντόνια)					
	X	34	Εκνευρίζεται όταν φοράει παπούτσια ή κάλτσες					
	X	35	Αποφεύγει να είναι ξυπόλυτο, ειδικά στην άμμο ή το γρασίδι					
	X	36	Αντιδρά συναισθηματικά ή θυμωμένα στο άγγιγμα					

	X	37	Απομακρύνεται από νερό που πιτσιλάει						
	X	38	Δυσκολεύεται να σταθεί στην σειρά ή κοντά σε άλλους ανθρώπους						
	X	39	Τρίβει ή ξύνει ένα σημείο που του έχουν αγγίξει						
	Y	40	Ακουμπάει ανθρώπους και αντικείμενα σε σημείο που ενοχλεί τους άλλους						
	Y	41	Εκδηλώνει ασυνήθιστη ανάγκη να αγγίξει συγκεκριμένα παιχνίδια, επιφάνειες ή υφές (για παράδειγμα, συνεχώς αγγίζει αντικείμενα)						
	Y	42	Μειωμένη συναίσθηση του πόνου ή της θερμοκρασίας						
	Y	43	Δεν φαίνεται να αντιλαμβάνεται όταν κάποιος αγγίζει το χέρι ή τη πλάτη του (για παράδειγμα, αγνοεί)						
	Y	44	Αποφεύγει να φοράει παπούτσια, λατρεύει να είναι ξυπόλητο						
	Y	45	Αγγίζει ανθρώπους και αντικείμενα						
	Y	46	Δεν φαίνεται να αντιλαμβάνεται ότι το πρόσωπο ή τα χέρια είναι λερωμένα						

**Συνολική Βαθμολογία
Ενότητας**

Σχόλια:

ΘΕΜΑ			Ε. ΠΟΛΥΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
		47	Χάνεται εύκολα (ακόμη και σε γνωστά μέρη)					
		48	Δυσκολεύεται να δείξει προσοχή					
	X	49	Αποφεύγει καθήκοντα ώστε να παρατηρεί όλες τις ενέργειες μέσα στο δωμάτιο					
	Y	50	Φαίνεται απορροφημένο μέσα σε ένα δραστήριο περιβάλλον (για παράδειγμα, αγνοεί την δραστηριότητα)					
	Y	51	Κρεμάται από ανθρώπους, έπιπλα ή αντικείμενα ακόμη και σε συνηθισμένες συνθήκες					
	Y	52	Περπατάει στις μύτες των ποδιών					
	Y	53	Αφήνει τα ρούχα του να κρέμονται στο σώμα					

**Συνολική Βαθμολογία
Ενότητας**

Σχόλια:

ΘΕΜΑ			ΣΤ. ΣΤΟΜΑΤΟΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	X	54	Πνίγεται εύκολα με υφές τροφών ή κουταλοπήρουνα στο στόμα					
	X	55	Αποφεύγει συγκεκριμένες γεύσεις ή οσμές φαγητών που τυπικά τρώνε τα παιδιά					
	X	56	Θα φάει μόνον συγκεκριμένες γεύσεις (Αναφέρατε:)					

	X	57	Περιορίζεται μόνον σε συγκεκριμένες υφές φαγητών/ θερμοκρασίες (Αναφέρατε:.....)						
	X	58	Τρώει επιλεκτικά, ειδικά όσον αφορά τις υφές φαγητών						
	Y	59	Τακτικά μυρίζει αντικείμενα που δεν είναι φαγώσιμα						
	Y	60	Δείχνει έντονη προτίμηση για συγκεκριμένες οσμές(Αναφέρατε:)						
	Y	61	Δείχνει έντονη προτίμηση για συγκεκριμένες γεύσεις(Αναφέρατε:)						
	Y	62	Εκκλιπαρεί για συγκεκριμένα φαγητά (Αναφέρατε:.....)						
	Y	63	Επιδιώκει έντονα συγκεκριμένες γεύσεις ή οσμές (Αναφέρατε:)						
	Y	64	Μασουλάει ή γλύφει αντικείμενα που δεν είναι φαγώσιμα						
	Y	65	Βάζει στο στόμα αντικείμενα (για παράδειγμα, μολύβι, χέρια)						

**Συνολική Βαθμολογία
Ενότητας**

Σχόλια:

**ΡΥΘΜΙΣ
Η**

ΘΕΜΑ		Ζ. ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ Η ΟΠΟΙΑΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙΜΕ ΑΝΤΟΧΗ/ΤΟΝΟ		ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
		66	Κινείται δύσκαμπτα					
	Y	67	Κουράζεται εύκολα, ειδικά όταν είναι όρθιο ή διατηρεί μια συγκεκριμένη θέση σώματος					
	Y	68	«Κλειδώνει» (ακινητοποιεί) τις αρθρώσεις (για παράδειγμα, αγκώνες, γόνατα) για σταθερότητα					
	Y	69	Φαίνεται να έχει αδύναμους μυς					
	Y	70	Έχει αδύναμη σύλληψη με το χέρι					
	Y	71	Δεν μπορεί να σηκώσει βαριά αντικείμενα (για παράδειγμα, είναι αδύναμο σε σύγκριση με τους συνομηλίκους)					
	Y	72	Θέλει να στηρίζει το σώμα του (ακόμη και κατά τη δραστηριότητα)					
	Y	73	Φτωχή αντοχή/ κουράζεται εύκολα					
	Y	74	Φαίνεται ληθαργικό (για παράδειγμα, δεν έχει ενέργεια, είναι νοθρό)					

**Συνολική Βαθμολογία
Ενότητας**

Σχόλια:

ΘΕΜΑ			Η. ΡΥΘΜΙΣΗ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
		75	Φαίνεται να είναι επιρρεπής σε ατυχήματα					
		76	Διστάζει να ανέβει ή να κατέβει το πεζοδρόμιο ή τα σκαλοπάτια (για παράδειγμα, είναι προσεκτικό, σταματάει πριν κινηθεί)					
	X	77	Φοβάται τις πτώσεις ή τα ύψη					
	X	78	Αποφεύγει να σκαφαλώνει/ πηδάει ή αποφεύγει ανώμαλο/ ανισόπεδο έδαφος					
	X	79	Κρατιέται από τοίχο ή κάγκελα (για παράδειγμα, γραπώνεται)					
	Y	80	Παίρνει υπερβολικά ρίσκα κατά το παιχνίδι (για παράδειγμα, σκαφαλώνει ψηλά σε ένα δέντρο, πηδάει από ψηλά έπιπλα)					
	Y	81	Παίρνει ρίσκα στην κίνηση και το σκαρφάλωμα κατά το παιχνίδι, εις βάρος της προσωπικής του ασφάλειας					
	Y	82	Γυρίζει όλο το σώμα του για να σε κοιτάξει					
	Y	83	Επιδιώκει ευκαιρίες να πέσει χωρίς να αναλογίζεται την προσωπική του ασφάλεια					
	Y	84	Φαίνεται να διασκεδάζει πέφτοντας					
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας								
Σχόλια:								
ΘΕΜΑ			Θ. ΡΥΘΜΙΣΗ ΚΙΝΗΣΗΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΟΕΠΠΕΛΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	X	85	Ξοδεύει την περισσότερη μέρα κάνοντας καθιστικό παιχνίδι (για παράδειγμα, κάνει ήρεμα πράγματα)					
	X	86	Προτιμάει ήρεμο, καθιστικό παιχνίδι (για παράδειγμα, να βλέπει τηλεόραση, βιβλία, υπολογιστές)					
	X	87	Αποζητά επιλογές καθιστικού παιχνιδιού					
	X	88	Προτιμάει καθιστικές δραστηριότητες					
	Y	89	Διεγείρεται υπερβολικά κατά την κινητική δραστηριότητα					
	Y	90	Είναι συνέχεια «στην πρίζα»					
	Y	91	Αποφεύγει ήρεμες δραστηριότητες παιχνιδιού					
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας								
Σχόλια:								

ΘΕΜΑ			Ι.ΡΥΘΜΙΣΗ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗΣ ΕΙΣΡΟΗΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΕΙΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
		9 2	Χρειάζεται περισσότερη προστασία στην ζωή από ότι άλλα παιδιά (για παράδειγμα, ανυπεράσπιστο σωματικά ή συναισθηματικά)					
	X	9 3	Ανταποκρίνεται στην προσωπική του υγιεινή με τελετουργική ευλάβεια					
	Y	9 4	Είναι υπερβολικά στοργικό με τους άλλους					
	Y	9 5	Δεν αντιλαμβάνεται τη γλώσσα του σώματος ή τις εκφράσεις του προσώπου (για παράδειγμα, είναι ανίκανο να επεξεργαστεί)					
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας								

Σχόλια:

ΘΕΜΑ			ΙΑ. ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΠΤΙΚΗΣ ΕΙΣΡΟΗΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΕΙΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	X	9 6	Αποφεύγει την βλεμματική επαφή					
	Y	9 7	Κοιτάζει επίμονα αντικείμενα ή ανθρώπους					
	Y	9 8	Παρακολουθεί καθέναν που κινείται μέσα σε ένα δωμάτιο					
	Y	9 9	Δεν προσέχει όταν άνθρωποι έρχονται μέσα στο δωμάτιο					
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας								

Σχόλια:

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ			ΙΒ. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
		1 0 0	Φαίνεται να έχει δυσκολία στο να του αρέσει ο εαυτός του (για παράδειγμα, χαμηλή αυτοπεποίθηση)					
		1 0 1	Έχει δυσκολία στο να «μεγαλώσει» (για παράδειγμα, αντιδρά ανώριμα σε καταστάσεις)					
		1 0 2	Είναι ευαίσθητο στις κριτικές					
		1 0 3	Έχει συγκεκριμένους φόβους (για παράδειγμα, οι φόβοι του είναι προφανείς)					
		1 0 4	Μοιάζει ανήσυχος					

♡		1 0 5	Εκδηλώνει υπερβολικά συναισθηματικά ξεσπάσματα όταν αποτυγχάνει σε μια δραστηριότητα					
♡		1 0 6	Εκφράζεται σαν να αισθάνεται αποτυχημένο					
♡		1 0 7	Είναι πεισματάρικο ή μη συνεργάσιμο					

		1 0 8	Έχει ξεσπάσματα θυμού						
		1 0 9	Φτωχή ανοχή στην απογοήτευση						
		1 1 0	Κλαίει εύκολα						
		1 1 1	Είναι υπερβολικά σοβαρό						
		1 1 2	Έχει δυσκολία στο να κάνει φίλους (για παράδειγμα, δεν συνεργάζεται ή δεν συμμετέχει στο ομαδικό παιχνίδι)						
	x	1 1 3	Έχει εφιάλτες						
	x	1 1 4	Έχει φόβους που παρεμποδίζουν την καθημερινή του ρουτίνα						
		1 1 5	Δεν έχει αίσθηση του χιούμορ						
		1 1 6	Δεν εκφράζει συναισθήματα						
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας									
Σχόλια:									
ΘΕΜΑ	ΙΓ. ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ			ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ	
		1 1 7	Μιλάει στον εαυτό του κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων						
	X	1 1 8	Το γράψιμό του είναι δυσανάγνωστο						
		1 1 9	Έχει δυσκολία στο να μείνει μέσα στις γραμμές όταν χρωματίζει ή γράφει						
		1 2 0	Χρησιμοποιεί αναποτελεσματικούς τρόπους όταν κάνει πράγματα (για παράδειγμα, χάνει χρόνο, κινείται αργά, κάνει πράγματα με δυσκολότερο τρόπο από ότι χρειάζεται)						
	X	1 2 1	Έχει δυσκολία στο να ανέχεται αλλαγές σε σχέδια και προσδοκίες						
	X	1 2 2	Έχει δυσκολία στο να ανέχεται αλλαγές στη ρουτίνα						
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας									
Σχόλια:									

ΘΕΜΑ			ΙΑ. ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΥΠΟΔΗΛΩΝΟΥΝ ΟΥΔΟΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
		1 2 3	Μεταπηδά από την μια δραστηριότητα στην άλλη με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται το παιχνίδι					
	Υ	1 2 4	Μυρίζει αντικείμενα εσκεμμένα					
	Υ	1 2 5	Δεν φαίνεται να μυρίζει τις έντονες οσμές					
Συνολική Βαθμολογία Ενότητας								
Σχόλια:								